

<https://jas.ui.ac.ir/?lang=en>

Journal of Applied Sociology

E-ISSN: 2322-343X

Vol. 34, Issue 2, No.90, Summer 2023, pp. 45-70

Received: 17.05.2023 Accepted: 15.07.2023

Research Paper

A Contextual Study of Wildlife Trafficking in Iran (Case Study: Khalij-e-Fars Bird Market in Tehran)

Amirali Boroumand

Master Student of Environmental Education, Department of Environmental Planning, Management and Education, Faculty of Environment, University of Tehran, Tehran, Iran
Amirali.boroumand@ut.ac.ir

Mohammad Javad Amiri

Assistant Professor, Department of Environmental Planning, Management and Education Faculty of Environment, University of Tehran, Tehran, Iran
Mjamiri@ut.ac.ir

Introduction

Illegal wildlife hunting, trading, and smuggling have devastating effects on both species' lives and society's economy. This phenomenon has several socio-economic causes and consequences. The effective management of wildlife trafficking requires identification and inclusion of all stakeholders (Kolahi, 2021: 26) involved in the supply and demand sides of wildlife trafficking in hard and soft management and planning frameworks (Kasterine & Lichtenstein, 2018: 23-24). Some studies show that focusing solely on restrictions and prohibitions on the supply side without considering the social actions of actors on the demand side can have unintended consequences. Trade bans, for example, can increase consumer demand and make poaching a more profitable activity by driving up the price of trafficked wildlife (Cronin et al., 2015; Leader-Williams, 2014: 112). The absence of strong supervision and continuous monitoring can strengthen black markets and perpetually increase the economic profit of wildlife trafficking for black market dealers (Challender et al., 2019: 2). Additionally, environmental sociologists aim to design and implement supply-side interventions that recognize the drivers of trafficking and reduce consumer demand (Wright et al., 2016: 5). It is argued that many wild species are currently caught by poachers through various methods, including direct hunting with guns, trapping in nets, and poisoning with chemical poisons, thus entering the cycle of trafficking due to unfavorable social conditions (Olea et al., 2022: 2-3; De Lange et al., 2021: 889). However, the various drivers involved in the wildlife trafficking process are still not well understood (Thomas-Walters et al., 2021: 489; Margulies et al., 2019: 216) and have been neglected by researchers, planners, and policymakers (Phelps et al., 2016: 483). Despite wildlife trafficking being a pervasive phenomenon in contemporary Iran, few studies have been conducted on its social, moral, and cultural aspects. Therefore, it is necessary to conduct quantitative, qualitative, and mixed-methods studies on the drivers and consequences of wildlife trafficking. The current research aimed to investigate the phenomenon of wildlife trafficking in Iran as a social action from the perspective of environmental sociology. In this regard, a qualitative approach was used to study the two main groups of stakeholders in the Khalij-e-Fars Bird Market of Tehran: the sellers of smuggled wildlife and its buyers. A paradigm model of wildlife trafficking in Khalij-e-Fars Bird Market is presented based on the results of the study.

Materials & Methods

The present study took a qualitative approach based on "Grounded Theory" with the aim of theory-making based on interpretative-constructive foundations. This method was used to build a data-oriented theory for criticizing, expanding, and testing formal theories. This study used the same methodology as applied by Zare Shahabadi & Mohammadi (2021) and Ghaderzadeh et al. (2013), who previously explored the phenomenon of trafficking from a sociological perspective.

The research tool was a semi-structured in-depth interview. The interviewees were stakeholders, who were active in the field of illegal wildlife trade in Khalij-e-Fars Bird Market in Tehran. They were selected through purposive sampling by using the snowball model. In the sample selection, we aimed to achieve "maximum variety" and "theoretical saturation." In this regard, 12 sellers and 11 buyers, who had extensive knowledge and experience in this field, were selected.

* Corresponding author

Boroumand, A., & Amiri, M. J. (2023). A contextual study of wildlife trafficking in Iran (Case Study: Khalij-e-Fars Bird Market in Tehran). *Journal of Applied Sociology*, 34(2), 45-70.

2322-343x / © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<https://doi.org/10.22108/jas.2023.137376.2383>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.20085745.1402.34.2.3.5>

After 20 interviews, no new information was presented, indicating "theoretical saturation." However, for more certainty, three more interviews were conducted. After each interview, the full text was carefully listened to and transcribed, capturing all the words. Data analysis was done through constant comparison and simultaneous data collection. The interviews' texts were read multiple times to gain a general understanding of the data. At this stage, the primary (open and selective) codes were identified and grouped into categories. Finally, summarization was continued as much as possible and all the axial codes were used in the paradigm model.

To ensure reliability of the research findings, all research processes, such as the research model, study group, data collection process, and analysis, were explained in detail. Additionally, the data obtained from the interviews were individually coded by two individuals: a main researcher and an invited colleague. The percentage of agreement between the coders was calculated using the following formula:

$$\text{Reliability} = \text{consensus} / (\text{consensus} + \text{difference}) \times 100$$

The data obtained by the two researchers underwent content analysis and were compared using separate codes. As a result, a reliability of 85% was obtained by using the mentioned formula.

Discussion of Results & Conclusion

The results of this research showed that causal conditions in phenomenology of "wildlife trafficking" were "entertainment and enjoyment", "tradition", "pride and wealth", "experiment and scientific research", "mediation for smuggling" and "drug use", intervening conditions of "superstitious beliefs", "propaganda", and "imitation of others". The background conditions were "social and moral legitimization", "non-practical implementation of environmental laws and regulations", "poverty and unemployment", "individual and collective indifference and distortion", and "ignorance of the consequences of wildlife trafficking". The coping strategies included "education and culture", "intensification of legal supervision", "providing alternative employment opportunities to sellers", and "providing the necessary mechanisms for legal trade with permitted purposes". The consequences of coping with wildlife trafficking were "biodiversity protection", "restoring the human dignity of violators", and "respecting animal rights". Finally, the research findings were presented in a paradigm model.

In line with the results obtained by Zhang et al. (2020), a wide range of drives, including recreational, food, and medicinal and cultural motives for wildlife trafficking, were identified as the causal, contextual, and intervening conditions in the current research. The present study showed

that one of the main drives of wildlife trafficking was consumption of meat or body parts of wildlife as traditional medicines with therapeutic motivation. In line with this finding, other researches showed that in other countries, bear bile (Feng et al., 2009), pangolin meat (Newman et al., 2014), rattlesnake venom (Alves et al., 2013), and rhino horn (Watts, 2011) were bought and sold as medicine with the motive of relieving physical pain. Of course, despite the general perception, so far many of these medicinal and health agents are facing serious ambiguity of effectiveness from the viewpoint of modern medicine.

In addition, the consumption of wildlife meat was one of the other findings of the present study. Due to the cultural differences in diets of nations, trafficking with the motive of buying and selling pangolin meat (Mason et al., 2012; McEvoy et al., 2019) and bat meat (Anti et al., 2015; Suwannarong & Schuler, 2016) were reported in similar studies, while the interviewees of the present study were looking for buying and selling the meat of wild birds, such as goose or wild duck.

The findings of this study showed that preservation of wildlife or their body parts has become a means of showing wealth and pride among wealthy groups of people due to such reasons as high price, rarity, and special facilities it requires. In line with this finding, similar studies showed that the drives of some buyers of illegal wildlife products, such as rhino horn (Truong et al., 2016), tiger bone (Moyle, 2009) and elephant skin (McEvoy et al., 2019), or people, who served special dishes like shark fin soup to their guests (Brierley, 2007), were boasting, showing wealth, or trying to show their belonging to special and prosperous classes of the society.

In line with the results of the study of Day et al. (2014), the present research showed that some actors of wildlife trafficking tended to trade exotic wild animals, especially reptiles and rare ornamental amphibians. They did this with the motivation of entertainment and pleasure, boasting, and displaying wealth. Although tiger bone wine in the research of Feng et al. (2009) and rhinoceros horn opium in the study of Trang et al. (2016) were shown to be sold illegally with the motive of intoxication, no similar drives were found in the current research.

Compared to previous studies, contribution of the present research in the production of knowledge should be considered as a qualitative explanation of the concept of wildlife trafficking in the Iranian context so as to bring the main stakeholders' experiences of this illegal trade to the official knowledge. The findings of the present study could contribute to ensuring social health, environmental protection, and sustainability of economy based on biological resource-carrying capacity for future studies.

Keywords: Illegal trade, Smuggling, Biodiversity, Wildlife, Khalij-e-Fars Market.

مقاله پژوهشی

مطالعه زمینه‌ای قاچاق حیات وحش در ایران (مطالعه موردی: بازار پرندگان خلیج فارس تهران)

امیرعلی برومند، دانشجوی کارشناسی ارشد آموزش محیط‌زیست، گروه برنامه‌ریزی، مدیریت و آموزش محیط‌زیست، دانشگاه

تهران، تهران، ایران

Amirali.boroumand@ut.ac.ir

محمدجواد امیری*، استادیار گروه برنامه‌ریزی، مدیریت و آموزش محیط‌زیست، دانشکده تحصیلات تکمیلی محیط‌زیست،

دانشگاه تهران، تهران، ایران

Mjamiri@ut.ac.ir

چکیده

هدف پژوهش حاضر، مطالعه زمینه‌ای قاچاق حیات وحش در بازار پرندگان خلیج فارس تهران است. رویکرد این مطالعه «کیفی»، روش پژوهش «نظریه داده‌بنیاد» و ابزار گردآوری داده‌ها، «مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته» بود. پس از شناسایی گروه‌های گرودار اصلی، به کمک روش نمونه‌گیری هدفمند با ۲۳ نفر از آنها (۱۲ فروشنده و ۱۱ خریدار) تا زمان دستیابی به «حداکثر تنوع در پاسخ‌ها» و «اشباع نظری» مصاحبه شد. پس از پیاده‌سازی کامل متن مصاحبه‌ها و سه مرحله کدگذاری باز، بسته و محوری صورت گرفت. برون‌داد کدهای محوری در قالب شرایط علی شامل «سرگرمی و لذت جویی»، «ادای سنت»، «تفاخر و ثروت‌نمایی»، «آزمایش و پژوهش علمی»، «واسطه‌گری برای قاچاق» و «مصرف دارویی» بود. شرایط مداخله‌گر «باورهای خرافی»، «تبلیغات» و «تقلید از دیگران» و شرایط زمینه‌ای «قیح‌زدایی و مشروعیت‌بخشی اجتماعی و اخلاقی»، «اجرانکردن عملی قوانین و مقررات محیط‌زیست»، «فقر و بی‌کاری»، «بی‌تفاوتی و مسخ فردی و جمعی» و «ناآگاهی از عواقب قاچاق حیات وحش» شناسایی شد. همچنین راهبردهای مقابله‌ای «آموزش و فرهنگ‌پروری»، «تشدید نظارت‌های قانونی»، «ارائه فرصت‌های اشتغال جایگزین به فروشندگان» و «ارائه سازوکارهای لازم برای تجارت قانونی با اهداف مجاز» تعیین و پیش‌بینی شد. پیامدهای مقابله با قاچاق حیات وحش شامل «حفاظت از تنوع زیستی»، «بازیابی کرامت و شأن انسانی متخلفان» و «رعایت حقوق حیوانات» خواهد بود. درنهایت، یافته‌های پژوهش در قالب مدل پارادایمی، ارائه شد. **واژه‌های کلیدی:** تجارت غیرقانونی، قاچاق، تنوع زیستی، حیات وحش، بازار خلیج فارس.

* نویسنده مسئول:

برومند، ا. و امیری، م.ج. (۱۴۰۲). مطالعه زمینه‌ای قاچاق حیات وحش در ایران (مطالعه موردی: بازار پرندگان خلیج فارس تهران). جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۴(۲)، ۴۵-۷۰.

مقدمه

اجتماعی-طبیعی^۶ نیاز است (Easter et al., 2023: 759).

بسیاری از مجامع بین‌المللی و کشورهای پیشرو، برای مبارزه با تجارت غیرمجاز حیات‌وحش، کارگروه‌های تخصصی، بودجه‌های مخصوص و پشتیبانی‌های ویژه سخت‌افزاری و نرم‌افزاری را اختصاص داده‌اند و سعی می‌کنند از رویکرد میان‌رشته‌ای در شناخت و مبارزه با این پدیده، کمک بگیرند (Gamso, 2022: 37)؛ زیرا قلمروی مطالعاتی تجارت غیرمجاز حیات‌وحش، یک حوزه سیال و بسیار کاربردی است که به طیف وسیعی از تخصص‌ها، از جمله جامعه‌شناسی محیط‌زیست، زیست‌شناسی حفاظت، جرم‌شناسی محیط‌زیست، اخلاق زیستی، دامپزشکی حیات‌وحش و پزشکی نیاز دارد (Wittig, 2017: 85).

طبق گزارش انجمن حفاظت از حیات‌وحش، تجارت غیرقانونی شیلات به تنهایی، بین ۴٫۲ تا ۹٫۵ میلیارد دلار در سال و قاچاق غیرقانونی حیات‌وحش، بین ۷٫۸ تا ۱۰ میلیارد دلار در سال تخمین زده می‌شود. این ارقام وضعیت بحران‌آفرین و چالش‌برانگیز قاچاق و تجارت غیرقانونی حیات‌وحش را نشان می‌دهد (ICE, 2023; Harfoot et al., 2018; Robinson & Sinovas, 2018). یکی از نقاط عطف توجه به این حوزه مطالعاتی را باید دوران همه‌گیری کرونا (کووید ۱۹) دانست؛ زیرا در این برهه حساس تاریخی، دانشمندان همه‌گیری این بیماری را به قاچاق و تجارت حیات‌وحش در بازارهای مرطوب^۷ مرتبط، ارزیابی کردند (Aguirre et al., 2020: 261) و این پرسش انتقادی به‌طور خاص برجسته شد که آیا همه‌گیری ویروس کرونا (کووید ۱۹) می‌تواند قاچاق حیات‌وحش را به چالش بکشد و جامعه جهانی را به تعریف چارچوبی جامع و یکپارچه برای سامان‌دهی تجارت حیات‌وحش وادار کند؟ (برومند و فراشی، ۱۳۹۹: ۸۳).

پدیده قاچاق حیات‌وحش، ریشه‌ها و تبعات متعدد جامعه‌شناختی دارد و شناخت و مدیریت آن نیز، نیازمند کنکاش‌هایی از این سنخ است؛ بنابراین سیاست‌گذاری

در دهه‌های اخیر، جرائم مربوط به حیات‌وحش، در مقیاس‌های محلی تا جهانی، رشد چشم‌گیری داشته و با شکار غیرقانونی و تجارت غیرمجاز، میلیون‌ها حیوان وحشی از هزاران گونه مختلف، آثار نامطلوب اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی زیادی را بر جای گذاشته است (Hu et al., 2022: 141; 1644; Sollund, 2016: 556; Wilson & Boratto, 2020: 141; 1644). امروزه پدیده قاچاق حیات‌وحش، یکی از عوامل اصلی تهدیدکننده امنیت اجتماعی و موانع دستیابی به توسعه پایدار شناخته می‌شود (Duffy, 2022: 31) که بررسی زوایای پیدا و پنهان آن، به یک بحث کانونی میان جامعه‌شناسان محیط‌زیست تبدیل شده است (Vu, 2023: 112).

محققان عواملی همچون ناتوانی دولت‌ها در اجرای اصول حکمرانی خوب^۱ منابع طبیعی و محیط‌زیست، ضعف نظام‌های قانون‌گذاری در وضع و نظارت بر اجرای اثربخش قوانین و مقررات حامی تنوع زیستی، تشدید فقر و رشد چشم‌گیر تقاضای بازار سیاه و از همه مهم‌تر، فقر فرهنگی و ساختارهای معیوب اجتماعی موجود را از ریشه‌های شکل‌گیری بحران مربوط به قاچاق حیات‌وحش می‌دانند (Kuiper et al., 2023: 7).

دهه‌ها تلاش برای تبیین نظری دکترین پایداری^۲ و حرکت به‌سوی توسعه پایدار^۳، نشان داده است که پایداری توسعه در گروی توجه هم‌زمان و هماهنگ به ملاحظات اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی است؛ بنابراین بررسی چالش چندبعدی قاچاق حیات‌وحش، به‌خصوص در شرایطی که نقش‌آفرینی گسترده رسانه‌ها و فضای مجازی، بر پیچیدگی این مسئله افزوده است، به نگرشی سیستمی و چندلایه^۴ به مسائل مربوط به نحوه اندرکنش^۵ عناصر اقتصادی با مؤلفه‌های

¹ Good Governance

² The doctrine of sustainability

³ Sustainable development

⁴ Systemic and multi-layered approach

⁵ interaction

⁶ Socio-ecological

⁷ Wet market

با وجود اینکه قاچاق حیات وحش، پدیده‌ای فراگیر و مؤثر در ایران معاصر است، مطالعات اندکی در زمینه ابعاد اجتماعی و فرهنگی آن انجام شده است. انجام مطالعات کمی، کیفی و آمیخته در زمینه شناخت عوامل و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی قاچاق حیات وحش، ضروری است. مطالعه تجربه زیسته گروه‌های مختلفی که در خرید و فروش این حیوانات و محصولات و فرآورده‌های آنها در طبقات مختلف نقش دارند، مقایسه زمینه‌ها و عوامل اجتماعی و فرهنگی قاچاق حیات وحش، رابطه نگرش‌های فرهنگی و اجتماعی و تمایل به خرید و نگهداری از حیوانات وحشی قاچاق، از این جمله‌اند. در این حوزه، محدودیت مطالعات، نیاز به گفتمان‌سازی علمی و مطالعات تکمیلی را بیش‌ازپیش، برجسته کرده است.

پژوهش حاضر بر آن است تا از نظر جامعه‌شناسی محیط‌زیست، پدیده قاچاق حیات وحش در ایران را به‌مثابه یک کنش اجتماعی، شناسایی و مطالعه کند. در این راستا، دو گروه اصلی گروه‌دار در بازار پرندگان خلیج فارس تهران، یعنی فروشندگان حیات وحش قاچاق و خریداران آن، به‌عنوان جامعه مورد مطالعه، شناسایی و بررسی شدند. همچنین سعی شد با رویکرد کیفی، روش نظریه بنیادین و به کمک ابزار مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختاریافته، یک مدل پارادایمی جامع از قاچاق حیات وحش در این بازار ارائه شود.

پیشینه پژوهش

در پژوهش توماس والترس و همکاران^۲ (2021)، یک گونه‌شناسی از پیشران‌های قاچاق حیات وحش، در راستای ارائه بهترین مداخلات حفاظتی ارائه شد. یافته‌های این پژوهش، ۵ مقوله انگیزشی اصلی تجربی، اجتماعی، عملکردی، مالی و معنوی را برای قاچاق حیات وحش شناسایی کرد. این چارچوب برای تسهیل تقسیم‌بندی مصرف‌کنندگان براساس روان‌شناسی مصرف و امکان تنظیم

اجتماعی در این زمینه، تنها زمانی اثربخش است که همه‌گرودارانی^۱ (کلاهی، ۱۴۰۰: ۲۶) را شناسایی کنند که در طرفین عرضه و تقاضای قاچاق حیات وحش نقش دارند و سپس چارچوب‌های اجتماعی سخت و نرم را در نظر بگیرند (Kasterine & Lichtenstein, 2018: 23-24). برخی مطالعات نشان داده است که تأکید بر وضع محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های بیشتر بر سمت عرضه، بدون توجه به کنش اجتماعی بازیگران در سمت تقاضا، ممکن است نتیجه معکوسی بدهد و آثار نامطلوبی را بر جوامع مبدأ و مقصد بگذارد؛ برای مثال ممنوعیت تجارت، تقاضا را در میان مصرف‌کنندگان افزایش می‌دهد و با افزایش قیمت حیوان وحشی قاچاق، شکار غیرقانونی را به فعالیتی پرسودتر تبدیل می‌کند (Cronin et al., 2015; Leader-Williams, 2014: 112).

این وضعیت به‌خصوص در نبود نظارت‌های قوی و پایش‌های مستمر، بازارهای سیاه را تقویت می‌کند و مدام بر سود اقتصادی قاچاق حیات وحش می‌افزاید (Challender et al., 2019: 2). با توجه به این مسائل، متخصصان جامعه‌شناسی محیط‌زیست مایل‌اند تا مداخلات سمت عرضه را با اقداماتی برای شناخت پیشران‌های قاچاق و کاهش تقاضای مصرف‌کنندگان، طراحی و اجرا کنند (Wright et al., 2016: 5). این دانشمندان استدلال می‌کنند که هم‌اکنون بسیاری از گونه‌های وحشی، به روش‌های مختلفی، از جمله شکار مستقیم با اسلحه، گیرکردن در تور و مسمومیت با سموم شیمیایی، به دام شکارچیان غیرقانونی می‌افتند و بر اثر وضعیت نامناسب اجتماعی، به چرخه قاچاق وارد می‌شوند (De Lange et al., 2021: 889; Olea et al., 2022: 2-3). در حالی که پیشران‌های مختلف دخیل در فرآیند قاچاق حیات وحش، هنوز به خوبی درک نشده (Thomas-Walters et al., 2019: 216; Margulies et al., 2021: 489). یا اساساً واکاوی آن از سوی محققان، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران، نادیده گرفته شده است (Phelps et al., 2016: 483).

² Thomas-Walters et al.

¹ Stakeholder

بالقوه قاچاق آن بود. پیشنهاد اصلی این مطالعه، علاوه بر طبقه‌بندی پنگولین‌ها به‌عنوان حیوانات تحت حمایت دولتی رده I چین و تقویت مجازات و نظارت بر اجرای آن، آگاهی‌رسانی دربارهٔ خطر بیماری‌های مشترک بین انسان و حیات وحش، حمایت استفاده از داروهای جایگزین در درمان بیماری‌ها و حذف فلس از مواد تشکیل‌دهندهٔ داروهای ثبت‌شده بود.

رووتر و ارگان^۵ (2017) با انجام یک بررسی سامانمند ادبیات دانشگاهی^۶ و گزارش‌های عمومی، تلاش کردند تا دامنه و روش‌های قاچاق حیات وحش را در قاره آمریکا و ارتباط آن را با جنایات سازمان‌یافته شناسایی کنند. نتایج این پژوهش نشان داد برخلاف قاچاق اسلحه یا مواد مخدر، اپراتورهای فردی با کمترین ارتباط با دیگر فعالیت‌های مجرمانه، بر این تجارت مسلط‌اند. بیشتر مرتکبان به‌طور مستقل کار می‌کنند و تخصص و منافع در کسب‌وکارهای قانونی مربوط به محصولات حیوانی دارند. همچنین روش‌های پنهان‌کردن، بیشتر ابتدایی‌اند و به نظر می‌رسد اطلاعات کمی دربارهٔ مسیرهای اولیهٔ قاچاق وجود دارد. درنهایت به‌طور کلی، مشخص شد قاچاق حیات وحش در نیم‌کرهٔ غربی، یک فعالیت کوچک‌مقیاس به‌شدت مرتبط با مشاغل قانونی است که در محیطی کم‌خطر و با فناوری‌های محدود انجام می‌شود.

مقالهٔ سووس و ویات^۷ (2011)، یک مطالعهٔ اکتشافی دربارهٔ شباهت‌ها، تفاوت‌ها و همپوشانی‌های بین قاچاق حیات وحش و قاچاق مواد مخدر و با استفاده از تحقیقات اصیل و مبتنی بر ادبیات^۸ از شرق دور روسیه و اروپای غربی است. هدف از چنین مقایسه‌ای، به دست آوردن بینش عمیق‌تری راجع به تجارت غیرقانونی حیات وحش، از طریق بررسی تجارت غیرقانونی مواد مخدر است. یافته‌های این مطالعه، ابتدا ابعاد جهانی این بازارها و سپس جزئیات،

مداخلات، از جمله کمپین‌های ترویجی، تلاش‌های اجرایی یا برنامه‌های تشویقی مناسب و تأکید آن بر اهمیت شناخت نظام فکری مصرف‌کنندگان و مسیرهای همکاری با بازیگران محلی در جهت ترویج مداخلات کاهش تقاضا بود.

در پژوهش استرینگام و همکاران^۱ (2021)، ۷۵ گونه خزندهٔ زندهٔ قاچاق‌شده که به‌صورت غیرقانونی به استرالیا آورده شده بودند با تجارت قانونی گونه‌های خزندهٔ زنده در ایالات متحده مقایسه شدند. تقریباً تمام گونه‌های قاچاق استرالیایی در بازار قانونی حیوانات خانگی ایالات متحده یافت شد و این با یک فاصلهٔ زمانی متوسط ۵٫۶ ساله بین گونه‌ای است که اولین بار در ایالات متحده ظاهر و در استرالیا مشاهده شد. با استفاده از مدل رگرسیون بیزین^۲، محبوبیت گونه‌ها در ایالات متحده و در سطح بین‌المللی، با احتمال قاچاق به استرالیا ارتباط مثبتی داشت. یافته‌های این مطالعه، بینشی را راجع به محرک‌های قاچاق حیات وحش ارائه داد و رویکرد مدل‌سازی پیش‌بینی‌کنندهٔ آن، چارچوبی را برای پیش‌بینی روندهای آینده در قاچاق حیات وحش فراهم کرد.

در مطالعهٔ زانگ و همکاران^۳ (2020)، ریشه‌های قاچاق پنگولین^۴ و راه‌حل مقابله با آن، در ۲۱ شهر از استان گوانگدونگ چین بررسی شد. نتایج حاصل از این پژوهش، نشان داد ۵/۵ درصد از پاسخ‌دهندگان محصولات مرتبط با پنگولین، ۳/۱ درصد فلس پنگولین و ۲/۹ درصد گوشت آن را مصرف کرده بودند. از میان مصرف‌کنندگان، ۸۰/۴ درصد از پاسخ‌دهندگان، فلس این حیوان را برای درمان بیماری به کار برده بودند. از میان گروهی که گوشت این حیوان را مصرف کرده بودند، ۴۴/۸ درصد گوشت پنگولین را به‌صورت تصادفی خورده بودند؛ اما در میان کسانی که عمداً پنگولین خوردند، انگیزه‌ی ۲۲/۴ درصد کنجکاو و ۸/۶ درصد خودنمایی بود. آگاهی کم مردم از وضعیت پنگولین‌ها در چین و تبعیت نکردن آنها از منع قانونی مصرف فلس و گوشت این حیوان، از دلایل

⁵ Reuter & O'Regan

⁶ Academic literature

⁷ South & Wyatt

⁸ Original and literature-based research

¹ Stringham et al.

² Bayesian

³ Zhang et al.

⁴ Pangolin

بازیگران و عملیات قاچاق موجود در هر یک آنها را نشان داد. در نهایت، یافته‌های این پژوهش به ارائه یک گونه‌شناسی جدید، از ویژگی‌های مشترک معاملات و بحث درباره ارتباط مستقیم بین این دو بازار غیرقانونی منجر شد.

در گزارش رسمی فرییر^۱ (2009)، مشخص شد براساس شواهد بازرسی‌های پراکنده انجام شده، تجارت غیرقانونی حیات وحش تقریباً ۱ درصد از محموله‌های تجاری حیات وحش و ۰/۴ درصد از ارزش کل تجارت حیات وحش ایالات متحده آمریکا را تشکیل می‌دهد. با این حال، این ارقام همراه با بیشتر برآوردهای عمومی گزارش شده، به دلیل احتمال سوگیری در داده‌ها، دقیق نیستند. این گزارش تأکید می‌کند که برای تدوین یک رژیم نظارتی و اجرایی بی طرفانه و جامع، تلفیق رهیافت‌های علوم مختلف، از جمله حقوق بین‌الملل، جرم‌شناسی، اقتصاد، علوم کشاورزی، آسیب‌شناسی اجتماعی و علوم محیطی، ضروری است.

آلاسز و جورجس^۲ (2008) با استفاده از داده‌های مربوط به مصادره حیات وحش از طریق گمرک استرالیا، بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۷ و پیگردهای قضایی بین سال‌های ۱۹۹۴ تا ۲۰۰۷، مقیاس و اجرای جنایات حیات وحش را در استرالیا ارزیابی کردند. نتایج حاصل از بررسی پرونده‌های تحت پیگرد قانونی در این مطالعه، نشان داد ۴۶ درصد تلاش‌ها، اقدام به صادرات و ۳۴ درصد اقدام به واردات بوده است، در این راستا، خزندگان (۰/۴۳٪)، پرندگان (۰/۲۶٪) و گیاهان بومی (۰/۱۱٪) به ترتیب بیشترین هدف قاچاق بوده‌اند. مجازات ۷۰ درصد پیگردها، فقط جریمه و معمولاً کمتر از ارزش بازار سیاه کالاهای ضبط شده بود. همچنین مجازات زندان از میانگین ۱۰ ماه (بین سال‌های ۱۹۹۴ تا ۲۰۰۳) به ۲۸ ماه (بین سال‌های ۲۰۰۴ و ۲۰۰۷) افزایش یافته بود. تشکیل شبکه پزشکی قانونی حیات وحش استرالیا و پلیس مبارزه با قاچاق حیات وحش، تحولات مثبتی بودند که این پژوهش آنها را شناسایی کرد.

چارچوب نظری

قاچاق و تجارت غیرقانونی حیات وحش را باید انجام تمام فرآیندهای پیش، حین و پس از هر گونه مبادله حیوانات یا گیاهان غیر اهلی، کالاها، محصولات، مشتقات، اعضا یا بافت آنهایی تعریف کرد که از محیط طبیعی استخراج شده و یا تحت

بهرامیان و عباس پور (۱۳۹۴) در پژوهشی کیفی، زمینه‌ها و پیامدهای چندوجهی پدیده قاچاق را در شهرستان سردشت بررسی کردند. در این پژوهش با ۲۲ نفر از قاچاقچیان، شهروندان عادی و مطلعان اداری و دانشگاهی شهرستان سردشت مصاحبه شده است. براساس یافته‌های به دست آمده، مقوله‌های محوری زمینه‌ساز پدیده قاچاق در این شهرستان، شامل موقعیت و مشکلات اکولوژیکی جغرافیایی، خاص گرایی فرهنگی، نابسامانی ساختاری اقتصاد، ناکارآمدی نهادهای کنترلی و مشروع سازی عرفی پدیده قاچاق بوده و طی فرایند تعاملی، سبب گسترش قاچاق و هویت سازی قاچاق محور به شهرستان سردشت شده‌اند.

امیرپور و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی، عوامل و متغیرهای مختلف مؤثر بر گسترش و توسعه پدیده قاچاق را بررسی کردند. نتیجه تحقیق آنها نشان داد عوامل بی‌کاری، مشکلات معیشتی، وجود تبلیغات گسترده، تقاضا در کشور، کاهش واردات رسمی، سودآوردن قاچاق، ریسک پایین قاچاق کالا، ضعف صنعت و تولید داخلی، سطح نازل قیمت کالاهای قاچاق در مقایسه با محصولات داخلی، گران و پیچیده بودن واردات رسمی، نظارت نکردن بر شهرها و گذرگاه‌های زمینی و دریایی، ضعف قوانین و مقررات مبارزه با قاچاق، پایین بودن سطح امنیت اقتصادی، امکان قاچاق کالا و ناهماهنگی با کشورهای همسایه، برای مقابله با قاچاق کالا، زیرانگیزه‌های قاچاق شناخته می‌شوند.

¹ Ferrier

² Alacs & Georges

قاچاق حیات‌وحش است. قوانین ممکن است محلی، منطقه‌ای، ملی و یا ناظر بر معاهدات بین‌المللی باشند. به همین ترتیب، مجازات پیش‌بینی شده نیز ممکن است ماهیت و شدت متفاوتی داشته باشند؛ از فعالیت تجاری کاملاً ممنوع گرفته تا تخلفاتی که صرفاً جریمه‌های مالی در پی دارند. تفسیر قانون و برداشت از شدت تخلفات قانونی نیز، متفاوت است و مواردی وجود دارد که در آن، قوانین رسمی با هنجارهای اجتماعی محلی در تضادند و باید در آنها بازنگری کرد (Fajrini, et al., 2022; Beckert, et al., 2017).

پس از تأسیس کنوانسیون بین‌المللی تجارت، گونه‌های در خطر انقراض جانوران و گیاهان وحشی در دهه ۱۹۷۰، صندوق جهانی طبیعت^۱ و اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت^۲ در سال ۱۹۷۹، شبکه نظارت بر تجارت حیات‌وحش را به‌عنوان ابزاری برای نظارت بر تجارت قانونی و غیرقانونی حیات‌وحش، تأسیس کردند. این دوره، منادی عصر جدیدی بود که بستر تضارب آرا درباره راهبردهای اجرایی حفاظت، بهره‌برداری از منابع حیات‌وحش و مقابله با قاچاق را فراهم کرد. اگرچه بیشتر تلاش‌های حفاظتی این دوره، بر گونه‌های پستاندار درشت‌جثه و کاریزماتیک متمرکز بود (Hinsley, et al., 2018)، بینش‌های به‌دست‌آمده، تأثیرات چشم‌گیری بر سیاست‌گذاری تجارت حیات‌وحش داشت و باعث شد دانشمندان محیط‌زیست، بینش‌های تلفیقی زیستی، اجتماعی و اقتصادی را با تحلیل‌های جرم‌شناسانه ارائه کنند (Nagin, 2013). پژوهش‌های دیگر نیز شامل تحقیقات میدانی، از طریق طیف وسیعی از روش‌های پرسش‌گری مستقیم و غیرمستقیم، برای بررسی چرایی و چگونگی شیوع و انگیزه‌های قاچاق حیات‌وحش بود (Hinsley et al., 2019) که قیمت‌ها، محرک‌ها، رفتار بازار و دیگر روندهای مشروعیت‌بخش یا مشروعیت‌زدای اجتماعی و تجارت حیات‌وحش را بررسی می‌کرد (Williams & t Sas-Rolfes, 2019).

در حال حاضر در سطح جهانی، هیچ برآورد دقیقی از

شرایط کنترل به دست آمده‌اند و شامل این مراحل می‌شوند: جداسازی، مبادله و نگهداری، بدون در نظر گرفتن ظرفیت برد جمعیت گونه مد نظر و خارج از چارچوب دستورات عمل‌ها و مجوزهای قانونی سازمان متولی حفاظت محیط‌زیست کشور(های) صاحب مالکیت مادی و معنوی آن گونه وحشی، در سطح ملی، اتحادیه جهانی حفاظت از طبیعت و کنوانسیون تجارت بین‌المللی سازمان ملل متحد درباره گونه‌های جانوری وحشی در معرض خطر در سطح بین‌المللی (برومند و فراشی، ۱۳۹۹). در این تعریف، حیات‌وحش به صورتی تعریف شده است که تمام جانوران، گیاهان وحشی، قارچ‌ها و نظایر آن را در بر می‌گیرد. این تعریف شامل فعالیت‌های قانونی نمی‌شود؛ اما ممکن است با برداشت ناپایدار یا گسترش آسیب‌رسان گونه‌های مهاجم، همراه باشد (Beckert, et al., 2017).

تفسیر انجام‌شده از تعریف قاچاق حیات‌وحش، بسیار متنوع و متکثر است؛ بنابراین ارائه تفسیری که متخصصان و مراجع ذی‌صلاح درباره آن اتفاق نظر داشته باشند، به نظر دشوار است؛ برای مثال مؤلفه قانونی-غیرقانونی بودن، یک ویژگی سیال و متغیر است، یعنی مجموعه این فعالیت‌ها در سطح جهانی و در امتداد زنجیره‌های تجاری، از برداشت تا استفاده نهایی، به‌ندرت در یک زنجیره فرآیندی کاملاً غیرقانونی یا قانونی طبقه‌بندی می‌شوند، به‌ویژه زمانی که چنین فعالیت‌هایی، از مرزهای سیاسی کشورها فراتر می‌روند؛ بنابراین ممکن است برداشت یک گونه خاص از یک مکان، غیرقانونی باشد، اما در مکان دیگر قانونی تلقی شود که این امر، مدیریت آن را بسیار دشوار می‌کند. برای نمونه تجارت صفرای خرس سیاه آسیایی پرورشی، فلس‌های پانگولین در چین و عاج فیل در ژاپن، ممکن است در کشورهای خاصی قانونی باشد، ولی بعد عبور از مرزهای بین‌المللی، غیرقانونی شود (Williams & t Sas-Rolfes, 2019) و یا در هند، برداشت بیشتر گونه‌های ارکیده از طبیعت آزاد و از مناطق تحت حفاظت غیرقانونی باشد (Hinsley & Roberts, 2018).

نکته‌ی دیگر، مقیاس و نوع قوانین در مواجهه با پدیده

¹ World Wildlife Fund

² The International Union for Conservation of Nature

روش پژوهش

رویکرد حاکم بر مطالعه حاضر «کیفی» و روش آن «نظریه داده‌بنیاد»^۳ (نظریه مبنایی، زمینه‌ای یا گراند‌تئوری)، با هدف نظریه‌سازی بر بنیان‌های تفسیری-برساختی^۴ استوار است. از این روش برای ساخت نظریه بنیادی و داده‌محور کاربردی و برای نقد، بسط و آزمون نظریه‌های صورتی استفاده شد. شایان ذکر است که مطالعات مشابه پژوهش حاضر که پیش از این، پدیده قاچاق را از نظر جامعه‌شناسی کنکاش کردند، نظیر زارع شاه‌آبادی و محمدی (۱۴۰۰) و قادرزاده و همکاران (۱۳۹۲) نیز، از رویکرد کیفی و روش نظریه داده‌بنیاد بهره گرفته بودند. ابزار این پژوهش، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته^۵ و عمیق^۶ بود. مصاحبه‌شوندگان، گروه‌دارانی بودند که در بازار بزرگ پرندگان خلیج فارس تهران، در زمینه تجارت غیرقانونی حیات وحش فعالیت می‌کردند و انتخاب آنها با روش نمونه‌گیری هدفمند و با استفاده از مدل گلوله‌برفی انجام شد. در انتخاب نمونه، سعی شد تا بیشترین تنوع و تکرر تأمین شود. در این راستا، ۱۲ فروشنده و ۱۱ خریدار انتخاب شدند که آگاهی کامل در این زمینه داشتند، در این مسئله، ذی‌نفع و ذی‌نفوذ به شمار می‌رفتند و حاضر به مشارکت در مصاحبه شدند. اطلاعات جمعیت‌شناختی^۷ مصاحبه‌شوندگان، در جدول ۱ ارائه شده است.

گونه‌های تجارت‌شده غیرقانونی وجود ندارد؛ زیرا تخمین‌های موجود، بیشتر براساس داده‌های کشفیات قاچاق حیات وحش انجام می‌شود که این آمارها سوگیری‌های ناشی از تفاوت‌های میزان درآمد، قدرت دستگاه‌های نظارتی، ظرفیت اجرایی، توان گزارش‌دهی و امکان دیده‌بانی نسبت به مسئله تجارت حیات وحش را دارند؛ بنابراین نبود سامانه‌های پایش و نظارت، رشوه‌گیری و سکوت در قبال تجارت گونه‌های غیرمجاز، ممکن است به‌راحتی باعث پنهان‌شدن آمار حقیقی شوند. با وجود این در موارد معدودی، روش‌های تخصصی می‌توانند برخی از این سوگیری‌ها را کاهش و تخمین‌های دقیق‌تری را ارائه دهند (Underwood et al., 2013).

افراد مختلفی در شکار، حمل، دالاسی و فروش حیات وحش از زمان برداشت از زیستگاه‌های طبیعی تا هنگام فروش به مصرف‌کننده نهایی نقش دارند. این گروه‌داران محلی و فرامحلی، حیوان یا گیاه وحشی را برداشت و وارد زنجیره تجاری تأمین، قیمت‌گذاری و مبادله می‌کنند. شناسایی دقیق گروه‌داران بین زنجیره‌های قاچاق حیات وحش، بسته به زمینه، مقیاس تجارت و وجود یا وجودداشتن بازار قانونی متفاوت است، مثلاً برای یک بازار داخلی حیات وحش، مانند زنجیره تجارت گوشت وحشی بوته^۱، ممکن است نسبتاً ساده باشد و گروه‌داران کمی را درگیر کند؛ برای مثال کولی‌شا و همکاران^۲ (2005) معتقدند که پنج گروه از گروه‌داران محلی و فرامحلی کلیدی، در زنجیره تجارت گوشت بوته در کشور غنا، از جمله تأمین‌کنندگان، شکارچیان حرفه‌ای، شکارچی-کشاورزان نیمه‌وقت و واسطه‌ها، عمده‌فروشان، تاجران و صاحبان کافه شناسایی‌شدنی‌اند که در نهایت محصول را در بازارهای مرطوب، به مصرف‌کنندگان می‌فروشند.

^۱ گوشت بوته، حاصل از گونه‌های جانوری وحشی شکار شده است که یک منبع درخور توجه درآمد اقتصادی و تأمین غذایی (پروتئین حیوانی) است و عمدتاً از سوی ساکنان جنگل‌های گرمسیری، به‌خصوص ساکنان فقیر جوامع محلی در آفریقا، آمریکای لاتین و آسیا عرضه می‌شود.

^۲ Cowlshaw et al.

^۳ Grounded theory

^۴ Interpretive-constructive

^۵ Semi-structured

^۶ In-depth Interview

^۷ Demographics

جدول ۱- مشخصات زمینه‌ای مشارکت‌کنندگان پژوهش حاضر

Table 1 – Background information about the participants of this research

ردیف	کد (خ: خریدار / ف: فروشنده)	سن	تحصیلات	نوع حضور در بازار
۱	خ. ۱	۱۹	فوق دیپلم	قانونی
۲	خ. ۲	۲۳	دیپلم	قانونی
۳	خ. ۳	۲۷	فوق لیسانس	قانونی
۴	خ. ۴	۳۳	لیسانس	قانونی
۵	خ. ۵	۳۹	لیسانس	قانونی
۶	خ. ۶	۳۰	فوق لیسانس	قانونی
۷	خ. ۷	۲۹	فوق لیسانس	قانونی
۸	خ. ۸	۲۴	لیسانس	قانونی
۹	خ. ۹	۵۳	لیسانس	قانونی
۱۰	خ. ۱۰	۶۱	فوق دیپلم	قانونی
۱۱	خ. ۱۱	۱۸	فوق دیپلم	قانونی
۱۲	خ. ۱۲	۴۳	لیسانس	قانونی
۱۳	ف. ۱	۲۲	فوق دیپلم	قانونی
۱۴	ف. ۲	۵۱	بی‌سواد	غیرقانونی
۱۵	ف. ۳	۴۵	ششم ابتدایی	غیرقانونی
۱۶	ف. ۴	۲۶	دیپلم	غیرقانونی
۱۷	ف. ۵	۴۰	ششم ابتدایی	قانونی
۱۸	ف. ۶	۲۱	دیپلم	غیرقانونی
۱۹	ف. ۷	۲۵	دیپلم	قانونی
۲۰	ف. ۸	۳۲	لیسانس	قانونی
۲۱	ف. ۹	۲۷	لیسانس	غیرقانونی
۲۲	ف. ۱۰	۵۵	فوق دیپلم	غیرقانونی
۲۳	ف. ۱۱	۶۲	فوق دیپلم	قانونی

شد، متن کامل مصاحبه‌ها ضبط و پیاده‌سازی شد و سپس با توجه به روند طی‌شده در مصاحبه‌های مقدماتی، ادامه مصاحبه‌ها برنامه‌ریزی و انجام شد. محور سؤال‌های مصاحبه‌ها، نظرها و تجربیات خریداران و فروشندگان حیات‌وحش قاچاق‌شده بود.

پس از ۲۰ مصاحبه، اطلاعات جدیدی مطرح نشد و این نشان‌دهنده اشباع نظری^۱ بود؛ اما برای اطمینان بیشتر، ۳ مصاحبه دیگر نیز انجام شد. پس از انجام هر مصاحبه، متن کامل آن به دقت شنیده و مصاحبه عیناً با ذکر تمام کلمات، پیاده‌سازی شد.

مصاحبه‌شوندگان با قرار قبلی و فقط یک‌بار، در داخل فضای بازار، مصاحبه شدند و هر مصاحبه بین ۳۰ تا ۶۰ دقیقه طول کشید. به مصاحبه‌شوندگان اطمینان داده شد که اگر در هر زمان از مصاحبه، یا پس از آن، از ادامه همکاری منصرف شدند، از اطلاعات آنها استفاده نخواهد شد و برای تأکید بیشتر در ابتدای تمام جلسات مصاحبه، توضیح کافی به صورت شفاهی داده شد. با توجه به ماهیت این‌گونه پژوهش‌ها، پرسش‌های اولیه و سؤال‌های پشتیبان، طراحی شد، با ۴ نفر به صورت حضوری و ۲ نفر، که خارج از بازار بودند، به صورت تلفنی، مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته انجام

¹ Theoretical saturation

خلیج فارس تهران بود. این بازار در زمینی به مساحت پنج هزار متر مربع و زیربنای سه هزار متر مربع، در موقعیت مکانی شرق به غرب بزرگراه آزادگان، بعد از تقاطع بزرگراه تهران-ساوه واقع شده است (شکل ۱، الف، ب و ج). این بازار در یکی از مسیرهای پرتردد شهر تهران قرار دارد و فروش انواع حیوانات در آن انجام می‌شود. این در شرایطی است که سازوکارهای موجود برای نظارت و برخورد با فروشندگان و خریداران غیرمجاز حیات وحش در این بازار، ضعیف است و قابلیت مهار قاچاق را در این بازار ندارد.

ساختار کالبدی این بازار، از دو بخش درونی (ساختمان اصلی) و بیرونی (مناطق حاشیه‌ای) تشکیل شده است. تجارت حیات وحش در بخش درونی، وضعیتی قانونی و کنترل شده دارد، اما وضعیت بخش بیرونی، غیررسمی و خارج از نظارت و کنترل نهادهای مسئول اداره می‌شود. با توجه به آمار رسمی اعلام شده از کشفیات یگان حفاظت محیط زیست استان تهران، از ابتدای سال ۱۴۰۱ تاکنون، ۱۸۲ عدد گونه‌های جانوری، از جمله شاهین، دلچجه، عقاب، شاه بوف، جغد، قرقی، سنجاب، لاک پشت، روباه، ایگوانا، میمون، تمساح، جوجه تیغی، طاووس، چین چپلا، ملنگو و بوتیمار کشف شده و از فروش غیرمجاز آنها، جلوگیری به عمل آمده است که عمده آنها از بازار پرندگان خلیج فارس کشف شده‌اند. از این تعداد تنها ۸۸ گونه جانوری تیمار و در زیستگاه‌های طبیعی استان رهاسازی و مابقی به مراکز نگهداری مربوطه در سطح استان تحویل داده شده‌اند (گروه اجتماعی خیرگزاری تسنیم، ۱۴۰۱).

برخلاف بازارچه سرپوشیده پرندگان که خرید و فروش حیوانات وحشی غیرمجاز در آن محدود است، در محوطه بیرونی، اطراف پارکینگ و حتی کنار گذرگاه اتوبان آزادگان، انواع حیوانات وحشی غیرقانونی به فروش می‌رسند (شکل ۱، د). این مسئله سبب ناامنی محیطی، تضعیف بهداشت عمومی منطقه، تضییع حقوق حیوانات و تخلف از قوانین و مقررات محیط زیستی شده است. پژوهش حاضر بر احصای تجربیات فروشندگان و خریداران این بخش از بازار، متمرکز شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها همراه با مقایسه دائمی و هم‌زمان با جمع‌آوری داده‌ها انجام شد. متن مصاحبه‌ها، بارها خوانده شد تا درک کلی از داده‌ها به دست آید. در این مرحله، از روش کدگذاری محوری^۱ استفاده شد، مضامین مدل اولیه پژوهش، محور کدگذاری بودند و در نهایت، کدهای اولیه مشخص و در یک طبقه، دسته بندی شدند. هر گروه با استفاده از مشخصات محتوای کلمات و براساس تطبیق با داده‌های نظری و طرح اولیه طراحی شده، طبقه بندی شدند. در نهایت، خلاصه‌سازی تا جایی ادامه یافت که معقول و امکان پذیر بود.

برای ارزیابی و افزایش روایی و پایایی، که برای استحکام علمی یافته هاست، به اقتضای روش، از درگیری دائمی و مستمر و در طول مطالعه، از روش‌هایی مثل رفت و برگشت‌های مکرر و بازنگری شرکت کنندگان، برای تأیید صحت داده‌ها و مفاهیم محوری استخراج شده، به کار گرفته شد. همچنین در هر جا نیاز بود، به خواست شرکت کنندگان تغییرات و اصلاحاتی انجام شد.

به منظور حصول اطمینان از اعتمادپذیری یافته‌های تحقیق، کلیه فرآیندهای پژوهش از قبیل مدل تحقیق، گروه مطالعه، فرآیند جمع‌آوری داده‌ها و تجزیه و تحلیل آنها به تفصیل توضیح داده شد. به علاوه، داده‌های به دست آمده از مصاحبه‌ها به صورت جداگانه با دو محقق، یک پژوهشگر اصلی و یک همکار مدعو، کدگذاری و درصد تطابق بین کدگذاران، طبق فرمول ذیل محاسبه شد:

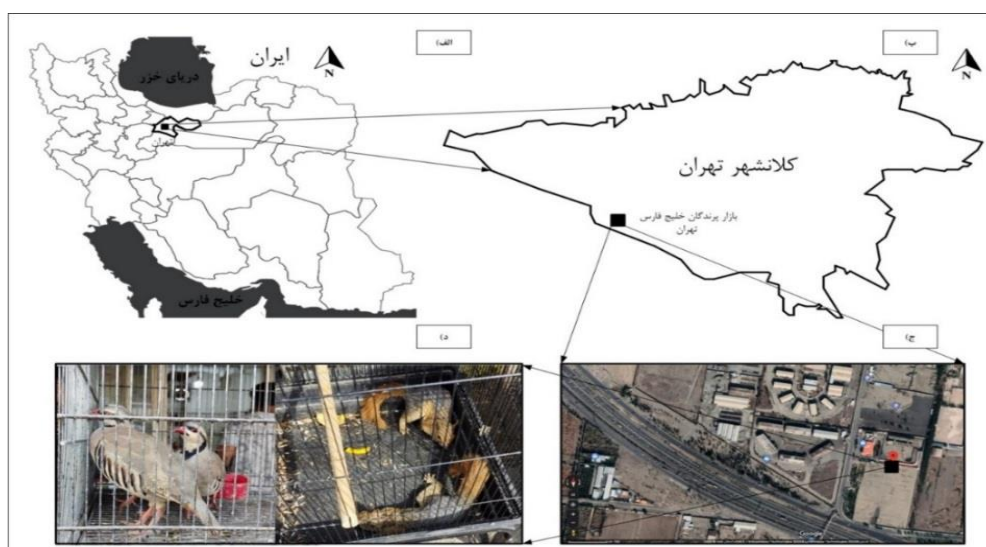
$$\text{پایایی} = \text{اجماع} / (\text{اجماع} + \text{اختلاف}) \times 100$$

دو محقق، محتوای داده‌های به دست آمده را تجزیه و تحلیل و با ایجاد کدهای جداگانه، آنها را مقایسه کردند؛ در نتیجه‌ی این مقایسه، پس از محاسبه فرمول، قابلیت اطمینان ۸۵٪ به دست آمد که براساس نظرهای مایل و هوبرمن^۲ (1984)، نتیجه تجزیه و تحلیل پایایی، بالای ۷۰ درصد، مطمئن تلقی می‌شود.

منطقه مطالعه شده در پژوهش حاضر، بازار پرندگان

^۱ Axial coding

^۲ Miles & Huberman

شکل ۱- الف) موقعیت منطقه مطالعه شده در کشور و استان تهران؛ ب) موقعیت بازار پرندگان خلیج فارس در سطح کلان شهر تهران؛ ج) تصویر ماهواره‌ای گوگل ارث از بازار پرندگان خلیج فارس در بزرگراه آزادگان؛ د) تصاویر برخی از گونه‌های عرضه شده برای فروش غیرقانونی در بازار خلیج فارس (سمت راست: سنجاب ایرانی) (نام علمی: *Sciurus anomalus*) و سمت چپ: کبک (نام علمی: *Alectoris Chukar*)

Fig 1- a) The location of the study area in the country and Tehran province, **b)** The location of the Khalij-e-Fars bird market in Tehran metropolis, **c)** Google Earth satellite image of the Khalij-e-Fars market on Azadegan highway, **d)** Images of some species offered for illegal sale in Khalij-e-Fars market (right: Iranian squirrel) (scientific name: *Sciurus anomalus*) and left: Perdicinae (scientific name: *Alectoris Chukar*)

سبک‌های فراغتی متنوع، در گروه‌های مختلف سنی و طبقات گوناگون اجتماعی، امری محتمل است. در چنین ساختی از اجتماع، فرهنگ فراغت و مصرف، متشکل از اجزایی درهم تنیده و متصل به یکدیگرند و ضامن بقا و تداوم فرد در یک کلاس و یا طبقه اجتماعی خاص خواهند بود؛ زیرا فعالیت‌های فراغتی، منبعی مناسب برای ایجاد شادی و توسعه شبکه‌های اجتماعی به شمار می‌روند. در این راستا، یکی از پیشران‌های قاچاق حیات وحش از بازار خلیج فارس تهران، انگیزه سرگرم شدن و لذت‌طلبی در خریداران است. آنها با اشاره به باغ‌های پرندگان خصوصی و باغ‌وحش‌های شخصی خود، نگهداری از یکی حیات وحش را جذاب، مهیج و مایه سرگرمی می‌دانستند. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این باره گفت:

«ما تو باغ لواسانمان یک قسمتی رو کلاً برای پرنده‌هامون، تور بستیم و پرنده‌های شکاری که بابام می‌خره رو اونجا آزاد کردیم و نگه می‌داریم. بابام عاشق اینه که بره بهشون سر بزنه و بهشون رسیدگی کنه... خلاصه بعد از

محدودیت‌هایی نیز در فرایند اجرای پژوهش، وجود داشت که مهم‌ترین آن، نگرانی مشارکت‌کنندگان از صحبت درباره مسئله قاچاق، علل آن و انگیزه‌هایشان در این باره بود. در این راستا، برای کسب اعتماد و رضایت آنها برای مصاحبه، وقت زیادی صرف و اخلاقاً به مصاحبه‌شوندگان تعهد داده شد تا برای محرمانه ماندن مطالب و گمنامی مشارکت‌کنندگان، کل متن مصاحبه‌ها و شواهد، با کد ثبت و گزارش شود. با توجه به شرایط، در ادامه ابعاد و زوایای مختلف، پدیده پیچیده و چندبعدی قاچاق حیات وحش در بازار خلیج فارس تهران، به تفصیل ارائه شده است.

یافته‌ها

شرایط علی

سرگرمی و لذت‌جویی

امروزه در جامعه مدرن و معاصر ایرانی، بروز نیازها و

سمندر باشه، آلمن اومدیم یکی بخیریم بذاریم تو آکواریم تا عید...»

تفاخر و ثروت

از دید برخی مصاحبه‌شوندگان، ارزش انسان‌ها در عصر حاضر، به میزان برخورداری آنها از امتیازات مادی و تجملات آنها در زندگی، بستگی دارد؛ به طوری که محرومیت از مالکیت این امتیازات در مقایسه با دیگران، سبب به وجود آمدن حس حقارت در فرد و حتی طرد اجتماعی می‌شود. خریداران حیوانات وحشی قاچاق، به مدگرایی و تجمل‌گرایی، به عنوان عوامل تحریک‌کننده خرید و نگهداری از حیوانات وحشی در باغ‌هایشان در جامعه امروز اشاره کردند.

خرید و نگهداری از حیات وحش قاچاق‌شده، به دلایلی از جمله هزینه بالا، فضای مخصوص و امکانات ویژه‌ای که نیاز دارد، در میان گروه‌های مرفهی از مردم، به وسیله‌ای برای نمایش ثروت و به رخ کشیدن تفریحات لوکس، تبدیل شده است. (خ. ۶) در این زمینه تصریح کرد:

«نگه داشتن باز یا عقاب تو باغ خیلی لاکچریه، هرکی ببینه، انگشت به دهن می مونه... ما که دیگه در شأنمون سگ و گربه نیست، باید حیوون خونگیمون با بقیه مردم فرق کنه بالاخره...»

برخی از اقشار ثروتمند جامعه، با پیشران نمایش ثروت، چشم‌وهم‌چشمی و خاص جلوه کردن سبک رژیم غذایی‌شان در هنگام پذیرایی، گوشت پرندگان وحشی را سرو می‌کنند. (خ. ۱۱) در این زمینه گفت:

«ما حتماً مواقعی که مهمونای خاص داشته باشیم، براشون غاز یا اردک وحشی می‌پزیم... البته اینجا تو بازار تهران خیلی بعیده همچین پرنده‌هایی رو ببینید، ما به فروشنده‌های خاصی سفارش میدیم تو بازار، اونا مستقیم از شمال برامون میارن...»

برخی از فروشندگان نیز معتقدند مشتریان‌شان، گوشت وحشی را به این دلیل می‌پسندند که از گوشت حیوانات اهلی مغذی‌تر و خوش‌مزه‌تر است. (ف. ۱۰) در این زمینه اظهار داشت:

بازنشستگی، باهاشون حسابی سرگرم شده... همه فامیل و بعضی وقتا دوستای خانوادگیمون هم، آخر هفته‌ها میان باغ ما و با تماشای حیوونامون سرگرم میشن... از کشیم و حواصیل داریم تا انواع اردک‌ها...» (خ. ۴)

(خ. ۱۲) با اشاره به علاقه فرزندش به سنجاب‌ها، انگیزه پسرش را از خرید این حیوانات وحشی، سرگرمی و بازی اظهار داشت:

«پسرم تو خونه همش حوصله‌اش سر می‌رفت و ما رو کلافه کرده بود... از وقتی این سنجاب رو براش گرفتیم، باهاش بازی می‌کنه و سرگرم شده، حالا اومدیم یکی دیگه هم برای داداشش بخیریم، تا هرکدوم یک سنجاب برای خودشون داشته باشن و باهاش بازی کنن.»

یکی دیگر از شواهدی که نشان‌دهنده پررنگ‌بودن پیشران تفریح و سرگرمی در هنگام خرید حیات وحش بود (ف. ۱۱)، اذعان داشت که چون سنجاب‌های کوچک برای کودکان جذاب‌ترند و بیشتر زمینه سرگرمی کودکان را فراهم می‌کنند، در بازار گران‌تر به فروش می‌رسند. او در این زمینه گفت:

«بچه سنجابای ۳ ماهه، از ۱۵۰ تا ۳۰۰ هزار تومنن؛ اما هرچی بزرگ‌تر بشن، باید ارزون‌تر بفروشیمشون تا فقط رد بشن...»

ادای سنت

برخی از متقاضیان خرید غیرقانونی حیات وحش، پیشران اصلی این کردار را ادای سنت بیان کردند؛ برای مثال (خ. ۲)، معتقد بود باید در هنگام مراسم عروسی، عروس و داماد حتماً یک جفت کبوتر وحشی را آزادسازی کنند، او در این زمینه گفت:

«تو فامیل ما میگن هرکس روز عروسیش یک جفت کبوتر عاشق رو آزاد کنه، خوشبخت و عاقبت به خیر میشه... کبوتر اهلی و دستی نه‌ها، کبوتر وحشی... برای همین با خانوم امروز اومدیم بازار دنبال یک جفت کبوتر وحشی.»

همچنین (خ. ۸)، وجود سمندر را در سفره هفت‌سین، زینت‌بخش آن دانست و اظهار داشت:

«دوست داریم یکی از سین‌های سفره هفت‌سینمون،

پررنگ اقتصادی انجام می‌شود. این معاملات بسیار پرسودند و برد برخی از آنها به فراتر از مرزهای ایران نیز می‌رسد. (ف. ۹) در این زمینه می‌گوید:

«من مشتریامو هیچ وقت ندیدم، فقط به شکارچی که می‌شناسم سفارشاشونو میگم، ازش تحویل می‌گیرم و بعدم قاطی بارای دیگه می‌فرستم میره دبی و ترکیه... بیشتر مشتریای من، تو کار پوست و چرم و کروکودیل می‌خوان...»

نگهداری از حیات وحش مانند بسیاری از کردارهای دیگر، از فردی به فرد یا گروه دیگر تسری پیدا می‌کند؛ برای مثال (خ. ۲) با اشاره به اینکه تجربهٔ پسرخاله‌اش دربارهٔ نگهداری از یک سنجاب باعث شد افراد دیگر فامیل و دوستان او نیز به خرید حیوان خانگی خاصی مثل سنجاب ترغیب شوند، گفت:

«پسرخاله‌ام خیلی اتفاقی از یکی از همین دست فروشا و قاچاقچیا، یک سنجاب خرید، ان قدر این حیوان بانمک بود و همه جذبش شدن که پشت بندش، چند تا دیگه از بچه‌های فامیلم با مادر پدرای دوستاشون رفتن و از این سنجابا گرفتن...»

فروشنندگان نیز با اشاره به نقش گروه‌های همسالان در راستای خرید و نگهداری از حیات وحش، نقش جمع دوستان را مهم توصیف کردند؛ برای (ف. ۱) در این زمینه اذعان کرد:

«جمع بچه پولدارایی که از همهٔ تقریحا و سرگرمیا اشباع شدن، همش دنبال تجربه‌های تازه می‌گردن... وقتی یکیشون بیاد و یک سمندر یا میمون رزوس بگیره، مطمئن باش پشت سرش چند تا دیگه از دوستاشم، همچین کاری رو می‌کنن...»

تمایل به پیروی از کنش‌های هنرپیشه‌ها یا علاقه به یک شخصیت خاص در یک فیلم یا سریال، یکی دیگر از پیشران‌های خرید و نگهداری از حیات وحش به شمار می‌رود. خریداران حیات وحش که افراد محبوب و تأثیرگذار را در فیلم‌ها و سریال‌های گوناگون، در تلویزیون‌های خانگی، سینماها و تئاترها در حال نگهداری و بازی با حیوانات عجیب و غریب، نادر و جذاب وحشی می‌بینند، ارتباط نزدیک با حیات وحش و نگهداری از این حیوانات را دسترسی‌پذیر تصور می‌کنند و کم‌کم بر اثر کثرت این مواجهه‌ها، برای خرید

«هرکی گوشت وحشی بخوره، می‌فهمه مزش با این مرغای بازاری فرق داره... گوشت پرند ه‌ای وحشی هم چرب‌تره، هم خوش‌مزه‌تره، هم خاصیتش بیشتره، اینو همهٔ مشتریامون می‌کن...»

همچنین (ف. ۵) دربارهٔ چشم‌وهم‌چشمی در این زمینه، میان اقشار ثروتمند جامعه گفت:

«اینجا خیلیا وقتی میان سراغ ما و می‌خوان پرندۀ شکاری بخرن، حتی قبلاً یک‌بار هم این پرندهارو ندیدن و فقط روی چشم و هم‌چشمی و تفاخر میان تا از این حیوانا بخرن و پزشو بدن... آخرشم چون بلد نیستن این حیوانارو نگهدارن، به کشتنشون میدن یا نهایتاً ولشون می‌کنن...»

خرید پوست قاچاق حیات وحش به‌عنوان یک کالای زینتی از دیگر، از انگیزه‌های تجارت غیرقانونی حیات وحش به شمار می‌رود که بیشتر جنبهٔ نفاخر و نمایشی دارد. (خ. ۳) در این زمینه گفت:

«من فروشنده‌های این مغازه رو می‌شناسم، هم حیوان زنده میارن، هم پوست... من پوست وحشی رو هم برای روفرشی می‌خرم، هم برای آویز دیواری، خیلی هم شیک و باکلاسه...»

پوست و چرم به‌واسطهٔ بصری شدن فزایندهٔ نمادهای منزلت، اهمیت چشم‌گیری یافته است؛ به‌طوری‌که در قیاس با دیگر روش‌های نمایش جایگاه اجتماعی فرد، در معرض دید بودن دکوراتیوها و یا پوشاک چرمی و پوستی، جنبه‌ای زیباشناختی و اجتماعی خاصی به آن بخشیده است؛ بنابراین خرید این محصولات غیرقانونی برای نمایش الگوی خاصی از مصرف اشیای لوکس و کمیاب است و این نه برای برآورده کردن نیازهای واقعی، به سبب مطرح کردن ادعاهای اعتبار اجتماعی است؛ یعنی بیش از آنکه در پی بررسی منطق سودگرایانهٔ مصرف‌اند، در صدد نشان دادن منطق احترام‌آمیز آن اند. بر این مبنای، به دست آوردن اعتبار از ضعف یا فقدان احترام و امنیت اجتماعی نشئت می‌گیرد.

همچنین با توجه به تقاضای صنعت و بازار چرم و پوست طبیعی، برخی از معاملات غیرقانونی حیات وحش، با انگیزهٔ

«وقتی شاخ‌های مجازی هر روز دارن دست روی سر یک شیر می‌کشن یا با یک شاهین بازی می‌کنن، یا به یک ایگوانا غذا میدن، آدم دلش می‌خواد بدون این کارا چه لذتی داره که اونا این جور بهش علاقه نشون میدن... ممکنه از هریک چند صدهزار تا فالوور یک سلبریتی، یکیشون بتونه مثل اون میمون رزوس بخره، ولی خب بالاخره پیدا میشن کسانی که همچین کاری بکنن...»

صرف دارویی

بعضی از عطاری‌ها و فروشندگان، داروهای سنتی، گیاهی و خانگی را با توجه به تقاضای بازار و همچنین گوشت یا اعضای بدن حیوانات وحشی را خریداری و از آن انواع پودر، قرص و پماد را استخراج و عرضه می‌کنند. (ف. ۱) در این زمینه گفت:

«برای درمان خیلی از بیماریا، پماد مار مفیده... حتی تو همین کرونا هم می‌گفتن قرص مار بخورین تا خوب بشین... من خودم پماد می‌گرفتم و به قیمت خیلی خوبی هم می‌فروختم...»

به باور عمومی و احتمالاً براساس خرافات، محصولات و مشتقات حیات وحش برای بسیاری از بیماری‌ها، دارو و اکسیری شفابخش به شمار می‌رود. به‌طور خاص، در برخی شهرهای کشور اعتقاد دارند که خوردن گوشت خرس، به دلیل طبع گرمش، قوای مردانه را افزایش می‌دهد. در این زمینه (ف. ۶) اظهار داشت:

«از من خیلی سراغ گوشت خرس می‌گیرن... البته این بنده خدایی که طالب گوشت خرسه، می‌گه تو شهرشون برای اینکه شهوت مردا زیاد بشه، باید هر چن وقت یک بار از این گوشتا بخورن که گرمه... حالا که تهران اومدن هم حاضرن پول خوبی بابتش بدن...»

آزمایش و پژوهش علمی

دانشجویان و محققان، گروه‌هایی‌اند که با انگیزه تحقیق و پژوهش و اجرای آزمایش‌های جانوری، حیات وحش را خریداری می‌کنند. با توجه به رد درخواست برداشت حیات وحش موردنیاز برای برخی از طرح‌ها و پروژه‌های

حیات وحش و نگهداری از آن، علاقه پیدا می‌کنند. (خ. ۱) در این زمینه گفت:

«از زمانی که مهران مدیری تو سریال مرد هزار چهره تو نقش اون مرد مافیاییه، مار و ایگوانا نگه می‌داشت، همیشه دوست داشتم منم از این حیونا بخرم... بالاخره هم این کار رو کردم...»

در یک نمونه دیگر، یک نوجوان در بازار پرندگان وحشی تهران درباره پیشران خرید شاه بوف با اشاره به علاقه‌اش به رمان تأثیرگذار هری پاتر، فضا سازی‌ها و شخصیت‌پردازی‌های آن، گفت:

«من از وقتی کتابای هری پاترو خوندم و بعدشم فیلماشو دیدم، با خودم گفتم باید منم یا جغد مینیاتوری یا بوف بخرم... [...] همین الانشم خرید این جغدا کار خیلی سختی نیست... تو همین بازار با یک میلیون و دویست هزار تومن به راحتی می‌تونی یکی از اینارو بخری...» (خ. ۸)

رسانه یکی از عوامل اجتماعی محرک قاچاق حیات وحش و تجارت غیرقانونی آن در جامعه امروزی است که به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم، این مسئله را دسترس پذیر جلوه می‌دهد و به آن دامن می‌زند. در این میان، کنش نمایشی افراد مشهور و تأثیرگذار فضای مجازی، با برجسته‌سازی و بزرگ‌نمایی محصولات حیات وحش و یا زیبا جلوه دادن نگهداری از حیوانات وحشی قاچاق، بر خورداری از امکان نگهداری آنها را برای افراد، به امتیازی بدل می‌کنند که به صاحب آن احساس برتری بر دیگران را القا می‌کند و کسانی که توانایی برخورداری از آنها را ندارند، خود را در موقعیت پایین تری می‌یابند و دچار احساس محرومیت می‌شوند.

نوع بازنمایی افراد تأثیرگذار یا به اصطلاح سلبریتی‌ها از زندگی شخصی یا اجتماعی خود در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی که ممکن است با واقعیت نیز تطابق نداشته باشد، بر جهت‌دهی علایق و سلاقی مخاطبان این افراد، به‌خصوص در گروه‌های سنی جوان و نوجوان تأثیرگذار است و دنبال‌کنندگان را به نگهداری از حیوانات وحشی ترغیب می‌کند. (خ. ۸) در این زمینه گفت:

تجارت غیرقانونی حیات وحش در ایران، در شرایط فعلی، بنا بر گفته مشارکت‌کنندگان، سود دلالتی حیات وحش قاچاق، بسیار زیاد و دستیابی به آن، بسیار کم خطر شده است. (ف. ۵) در این زمینه اظهار داشت:

«الآن همه فقط به فکر پولن، با هر جوونی تو سن و سال من حرف بزنی، میگه الآن تنها چیزی که مهمه پوله. [...] خب چه کاری پول‌سازتر از قاچاق سراغ دارین؟ اونم قاچاق حیوون... نه محیط‌زیست می‌فهمه نه آگه بفهمن کاری می‌کنن... من خودم همه‌اش فک می‌کنم چی کار می‌شد بکنم که درآمد چند برابر بشه، به جز قاچاق پرنده... هیچی...»

شرایط مداخله‌گر

باورهای خرافی

باورهایی نظیر اعتقاد به خوش‌یمن بودن یا کمک به خوش‌شانسی آوردن فردی که از یک حیوان وحشی نگهداری می‌کند، از دیگر پیشران‌ها و مشوق‌های افراد برای خرید و نگهداری حیوانات وحشی بود. خریداران فکر می‌کردند با این کار، بخت و اقبال به آنها رو خواهد کرد. (خ. ۳) در زمینه خرید هدهد گفت:

«این زیون‌بسته‌ها خیلی خوش‌یمنن... آدمو خوش‌بخت و پولدار می‌کنن...»

یکی از فروشندگان نیز به باور قلبی بسیاری از مردم نسبت به خوش‌یمنی هدهد اشاره می‌کند. (ف. ۲) درباره پیشران مردم برای خرید و نگهداری از این پرنده بیان می‌کند:

«مردم هدهد رو باعث خوش‌شانسی می‌دونن و فک می‌کنن آگه ازش نگهداری کنن، مدام براشون خوش‌خبری میاد... پدربزرگ من هر روز صبح، روز خودشو با نگاه کردن به خشک‌شده این پرنده شروع می‌کرد.»

(خ. ۱۰) معتقد بود نگهداری از پرندگان وحشی، علاوه بر خوش‌یمنی، موجب بلاگردانی از صاحبان این حیوانات نیز می‌شود:

«شما مگه نشنیدین همای سعادت باید بشینه رو شونت تا خوش‌بخت بشی... این پرنده‌ها هرکدمشون یک همای سعادتن که برای زندگی آدم خوش‌بختی میارن و

پژوهشی و محدودیت‌های اعمال‌شده از سوی سازمان‌های نظارتی و حاکمیتی، نظیر سازمان حفاظت محیط‌زیست، ممکن است برخی پژوهشگران به سمت بازار سیاه و قاچاق برای تأمین گونه‌ها یا نمونه‌های موردنیاز خود سوق پیدا کنند. (ف. ۳) در این زمینه گفت:

«من چند تا مشتری داشتم، اومدن ازم برای دانشگاهشون جریبل و لاک‌پشت خریدن... گفتن برای پایان‌نامه لازم دارن...»

واسطه‌گری برای قاچاق

دلالتی حیوانات زنده و محصولات حیات وحش، از دیگر پیشران‌های قاچاق حیات وحش به شمار می‌رود. برخی از افراد حیات وحش را با هدف دلالتی و واسطه‌گری، به صورت زنده یا مرده خرید و فروش و به طرق مختلف، به صورت مستقیم و غیرمستقیم از کشور قاچاق می‌کنند؛ برای مثال (ف. ۴) در این زمینه گفت:

«گره‌هایی مثل سیاه‌گوش و کاراکال از اینجا مستقیم برای شیخ‌نشین‌های عرب ارسال میشن و اصلاً مشتری خاصی تو ایران ندارن... خیلی از این شیخای عرب واقعاً مشتری پروپاقرص پرنده‌های وحشی و اسبای ایرانی‌ان و حاضرین براش هر چقدر که بگیم، هزینه هم بدن...»

همچنین یکی دیگر از فروشندگان در این زمینه، تصریح کرد:

«خیلی از این حیوونا رو از اینجا میرن استانبول و دبی، از اونجا هم میرن به اروپا و آمریکا... مشتری و خریدار خیلایشون میان لب مرز حیوونا رو از ما تحویل می‌گیرن و چند برابر قیمتا می‌فروشن...» (ف. ۲)

با توجه به اینکه از یک‌سو واسطه‌گری و دلالتی قاچاق حیات وحش، مسیر بسیار پول‌سازی برای افراد محسوب می‌شود و از سوی دیگر، بقای اجتماعی انسان بیش‌ازپیش به پول گره خورده و پول به محور بحث‌ها و زندگی افراد تبدیل شده است، در چنین شرایطی، پول و مؤلفه‌های آن، به گفتمان غالب و مرکزی زندگی روزمره تبدیل شده است. با توجه به افزایش قیمت حیوانات وحشی قاچاق و بازار سیاه کم‌ریسک

سپر بلا میشن برای آدمیزاد... کلاً هرچی قصابا بخواد
برای خونه آدم بیاد، اول به حیونای آدم می خوره، بعد به
اهل خونه...»

برخی از خریداران بازار حیات وحش، افرادی اند که قبلاً به
یک رمال یا طلسم نویس مراجعه کرده و به توصیه این افراد،
یا خودسرانه براساس خوانده‌ها و شنیده‌هایشان، برای خرید
عضوی جداشده از یک حیوان به این بازار آمده‌اند؛ برای مثال
(ف. ۷) در زمینه تجربه مراجعه افرادی برای خرید مهره مار
اظهار داشت:

«مهره مار طرفدارای پروپاقرصی داره، جادوگرا و رمالا
خیلیاشون میگن برای خوش بختی و باز شدن بخت، مهره
مار معجزه می کنه... من نمی دونم خرافاته یا نه، ولی خیلیام
باور دارن بهش... خیلی از فالگیرا و رمالام برای جادو و
جنبشون مهره مار می خرن، خیلی راحت تر پیدا میشه،
حتی تو شهرهم روی شیشه بعضی از مغازه‌ها نوشته مهره
مار موجود است؛ مثلاً [...] دو تا مهره مار تو اندازه‌های
بزرگ و کوچیک، دو تا دندون مار و یک نیش مار با یک
طلسم می فروشن.»

در این راستا، یکی از خریداران (خ. ۶) اذعان داشت:
«اگر مهره‌ها، دوندونا و یک طلسم واقعی رو بتونید
پیدا کنین، میگن با جمع شدن هر پنج قطعه، نیروی
مغناطیسی و ماورایی مار در یکجا جمع میشه و باعث میشه
دارنده اون یک قدرت نفوذ فوق‌العاده و ماورایی پیدا
کنه...»

در نمونه‌ای دیگر (ف. ۸)، به تمایل بعضی از خریداران
به خرید آلت تناسلی کفتار ماده اشاره کرد و گفت:

«خیلیام میان اینجا و دنبال کلمه جایگزین به معنای
آلت تناسلی کفتار ماده] می گردن... میگن اثرات جادویی
داره و برای باز شدن بخت می خوان بخرن...»

بعضی از افراد نیز برخلاف طرفداران جادو و طلسم،
تصور می کنند که در بند این مسائل گرفتار شده‌اند و برای رفع
آن، دست به دامن حیات وحش می شوند. (خ. ۷) معتقد است
که پوست خرس، طلسم را باز می کند. او در این زمینه گفت:

«بعد از اینکه داداشم زنش بهش خیانت کرد و طلاق
گرفت و هی پشت سر هم بد میاورد، رفتیم پیش رمال و
دعائوسی و بهمون گفتن داداشمو طلسم کردن، حرف

امروز و دیروز نیس یک سال بوده تو خونس طلسم قایم
کرده بودن. بالاخره با یک عالمه پول خرج کردن تا الآن
چهار تومن فقط به یک دعانویس دادیم، گفتن باید پوست
خرس بگیریم، بذاریم تو خونه داداشم تا اولاً طلسمای بی اثر
بشن، ثانیاً جن دیگه تو خونس نیاد...»

تبلیغات

تبلیغات محیطی و تماشای حیوانات وحشی در ویتترین
پرنده‌فروشی‌ها، یکی دیگر از عوامل برانگیزاننده برای
خرید و فروش حیات وحش بود، (خ. ۷) در این باره گفت:

«من با دیدن مرغ مینا تو ویتترین پرنده‌فروشی نزدیک
محل کارم که هر روز از جلوش رد می شدم، ازش خوشم
اومد، حالا اومدم اینجا یک جفت بخرم...»

همچنین (خ. ۳) با اشاره به تأثیر عمیق تماشای ویتترین بر
علاقه‌مندی فرزندان به حیات وحش، گفت:

«وقتی بچه‌هامو دارم از مدرسه میارم خونه، همیشه دم
ویتترین پرنده‌فروشی میخکوب میشن و شروع می کنن به
پافشاری برای خریدن و آوردن پرنده به خونه، همین باعث
شد که بعد امتحانای بچه‌ها، اومدم بازار خلیج فارس برای
خرید حیوون براشون، به‌عنوان جایزه نمرات پایان
سالشون...»

تبلیغات در بسترها و شبکه‌های مجازی، همانند دیگر
ابزارهای ارتباطی، در کنار تسهیل فرایندهای ارتباطی و
اطلاع‌رسانی که مهم‌ترین کارکرد آنها بوده است، کارکردهای
پنهان دیگری نیز داشته است. شیوه‌های جدید تبلیغ و عرضه
کالاها، قاچاق و غیرقانونی و تعامل امن‌تر متقاضیان با
عرضه‌کنندگان این محصولات، یکی از این کارکردهاست.
بسیاری از افراد برای انتخاب گونه مدنظر، گوشت، پوست یا
هر محصولی از حیات وحش که مدنظر داشته باشند، به دنیای
اینترنت روی آورده و در این راستا، علاوه بر شبکه‌های
اجتماعی، وبسایت‌های متعددی نیز، به وجود آمده‌اند. (خ.
۹) در این باره گفت:

«من تو یکی از پیجای اینستا، دیدم عکس انواع و
اقسام مارمولکارو گذاشته با قیمتاش، خیلی خوشم اومد و
اومدم تا یکیشونو بخرم، ببینم می تونم نگهدارم یا نه...»

این فناوری‌های جدید، فضای عرضه و تقاضای

مختلف، در قبح‌زدایی و مشروعیت‌بخشی به کار خود می‌کوشند. از نظر آنها این، یک رفتار اقتصادی بی‌ضرر برای مردم و از نظر اجتماعی و اخلاقی توجیه‌پذیر است؛ برای مثال (ف. ۷) در این زمینه گفت:

«این چارتا پرنده و دو تا مارمولکی که اینجا خرید و فروش میشه، به هیچ‌جا ضرری نمی‌زنه... خیالتون جمع باشه... طرف دوست داره، امکاناشم داره، می‌خواد تو خورش باز یا آگاما نگه داره، چه ربطی به من و شما داره؟ بعدم شیشه و مواد که نگرفته، یا دختر که قاچاق نکرده، چارتا پرنده و جک و جونور خریده یا فروخته دیگه...»

در این منطقه مردم پدیده قاچاق را پذیرفته‌اند که در واقع، یک نابهنجاری و کنش ضد اخلاقی است و بعضاً فعالیت قاچاق را رفتار و کنش بهنجاری می‌دانند. (ف. ۱) در این زمینه گفت:

«کاری که من و بقیه‌ای که اینجا دیدی انجام میدیم، بی اخلاقی هم نیست؛ چون ضرری برای دیگران داره... اما واقعیش اگه کار آبرومند و سالمی پیدا می‌کردیم، قاچاق نمی‌کردیم، ولی الان از بد روزگار مجبوریم...»

اجرانکردن عملی قوانین و مقررات محیط‌زیست

خریداران و فروشندگان حیات وحش قاچاق، معتقدند به رعایت قوانین محیط‌زیستی در این زمینه نیازی نیست؛ زیرا مقررات وضع شده در این زمینه، بیشتر جنبه نمایشی و فرمایشی دارند تا جنبه عملی و اجرایی و مجریان این قوانین نیز، عزم و اراده راسخی برای اجرای قانون ندارند. (ف. ۴) در زمینه این بستر مشکل‌آفرین چنین اظهار داشت:

«این همه آدم دارن تو روز روشن پرنده‌های وحشی رو می‌خرن و می‌فروشن، دفتر یگان هم داخل ساختمونه، چرا باهاشون کاری ندارن پس؟ هر چن وقت به بار میان به نمایشی برگزار می‌کنن و دو تا باز و چار تا شاهین از دو تا از بچه‌های بازار می‌گیرن و دوباره میرن دنبال کارشون... پس اینا همش نمایشیه...»

فقر و بی‌کاری

گروهی از فروشندگان این بازار، انگیزه و دلیل روی آوردن

حیات وحش قاچاق را از جنبه‌های گوناگون، تحت الشعاع قرار داده است؛ به این گونه که متقاضیان بالقوه و بالفعل، با اینترنت و فضای مجازی و با افراد بسیاری از جمله شکارچیان و فروشندگان خرد و عمده ارتباط برقرار می‌کنند. این مسائل باعث شده است تا در بسیاری موارد، خرید و فروش حیات وحش و قاچاق از مرزهای فیزیکی بازار به محیط امن تر مجازی منتقل و نظارت و کنترل آن، دشوارتر شود.

با توجه به محدودیت‌ها، موانع و سنت‌های موجود در بازار اصلی، استفاده از اینترنت برای خرید و فروش حیوانات وحشی قاچاق، برقراری ارتباط با دیگران و کسب اطلاعات، سهولت دسترسی در طول شبانه‌روز، ارتباط مخفیانه و پنهان ماندن فعالیت‌ها بین خریداران و فروشندگان، افزایش می‌یابد. در این بین کاربرانی هستند که هویت جدیدی را برای خود می‌سازند و در فضای مجازی، نقش بازی می‌کنند. محیط‌های تعاملی مجازی گوناگون (چت روم، وبلاگ، شبکه‌های اجتماعی مجازی و...) فرصت جست‌وجوی راحت و امن، پنهان کردن شخصیت واقعی و کسب اطلاعات را به صورت گمنام در فضای مجازی فراهم می‌کند تا ذی‌نفعان بتوانند نقش‌های گوناگون و متنوعی را بازی کنند. (خ. ۶) در این زمینه گفت:

«من اول میرم تو پیج اینستا این دلایلی که اینجا دیدن... همه حیوانای جدیدی که میارن رو همونجا پست یا استوری می‌کنن و بعضی وقتا قیمتشونم میگن، بعضی وقتا قیمت رو فقط به افراد شناس تو پی‌وی میگن، منم میرم پی‌ویش و ازشون می‌پرسم... اگر به توافق رسیدیم، میام بازار و ازشون پرندمو تحویل می‌گیرم، اگه نه که هیچی... حتی شده تا حالا که تو پی‌وی سر قیمت توافق کردیم و اون شماره کارت داده، من پولو برایش ریختم، اونم پرندمو با پیک یا اسنپ باکس برام فرستاده... یعنی هر دو با اکانت فیک معامله کردیم که خطری هم تهدیدمون نکنه...»

شرایط زمینه‌ای

قبح‌زدایی و مشروعیت‌بخشی اجتماعی و اخلاقی

فروشندگان و خریداران حیات وحش قاچاق، با ذکر دلایل

فقدان نگرش حفاظت‌گرایانه در بین عموم مردم، از مهم‌ترین عواملی است که موجب تداوم این مسئله می‌شود. (خ. ۷) در این زمینه گفت:

«مگه با یک دونه سنجابی که بچه من می‌خواد بخره و بیره نگهداره، کل حیوونای کشور و جنگلا می‌خواد نابود بشن؟ اتفاقاً این سنجاب تو خونه ما خوشبخت‌تر زندگی می‌کنه...»

همچنین بی‌توجهی نسبت به عواقب این جرم، موجب سابقه‌دارشدن، ضرر و زیان مادی و معنوی قاچاقچیان و فروشندگان مشغول در این زمینه شده است؛ برای مثال، (ف. ۲) در این زمینه گفت:

«محیط‌زیست تا حالا یک بار پرنده‌ها ضبط کرده و برام پرونده تشکیل دادن، حالا گفتن باید برم دادگاه، برام حکم بپرن...»

راهبردهای مقابله‌ای

آموزش و فرهنگ‌پروری

با توجه به اینکه خریداران و فروشندگان حیات وحش قاچاق، نسبت به تبعات عملکرد خود ناآگاه‌اند و یا حد آگاهی آنان موجب بازدارندگی عملی نشده است، ضروری است تا راهبرد آموزش و ترویج نگرش طرفدار محیط‌زیست در دستور کار مسئولان ذی‌صلاح و متصدیان امر حفاظت از تنوع زیستی کشور قرار گیرد. (خ. ۳) در این زمینه معتقد است:

«اگر بخوان این وضعیت جمع بشه، باید مردم رو آموزش بدن که از این بازارا خرید نکنن... تا وقتی مردم به این باور نرسن که جای حیات وحش تو خونه نیست و تو طبیعته، چیزی عوض نمیشه...»

بنابراین گسترش سطح آگاهی، دانش و بینش محیط‌زیستی جامعه و تقویت فرهنگ مشارکت و مسئولیت‌پذیری اجتماعی، به‌ویژه حساس‌کردن افکار عمومی برای حفظ محیط‌زیست در تمام سطوح و اقشار جامعه، حائز اهمیت است.

تشدید نظارت‌های قانونی

قاچاق و تجارت غیرقانونی حیات وحش، یک کنش غیرقانونی

خود به خریدوفروش حیوانات وحشی قاچاق را نیاز شدید مالی و بی‌کاری ابراز کردند. آنها معتقد بودند وقتی تلاش‌های افراد جویای کار، بی‌نتیجه بماند و افرادی در خانواده، آشنایان، دوستان و فامیل را ببینند که برای پیدا کردن منبع درآمد ناچیز، خریدوفروش قاچاق می‌کنند، تجارت غیرقانونی حیات وحش، تنها راه‌گرای است که برای آنها باقی می‌ماند. در واقع، قاچاق حیات وحش برای این گروه از مردم، به پدیده‌ای عادی و عام تبدیل شده و به جزئی از خرده‌فرهنگ این قشر از جامعه درآمده است و هر روز تعداد بیشتری، به این کار کشیده می‌شوند. (ف. ۶) در این زمینه گفت:

«بیشتر بچه محلای ما شغل قاچاق دارن و من هم چون بیکار بودم و دوستانم دیدم که با فروش دو تا پرنده وحشی چه پول خوبی گیرشون اومده، راغب شدم پیام پرنده قاچاق بفروشم... ما نه بابای پولدار داشتیم، نه وضع خونوادمون جوریه که بتونیم بریم دانشگاه و درس بخونیم، تو محل ما همه سمت خلاف میرن، تازه قاچاق حیوون، شریف‌ترین شغل آدمای محل ماست...»

بی‌تفاوتی و مسخ فردی و جمعی

نیود بستر توسعه فردی و کشته‌شدن روح جمعی در غیاب باورمندی نسبت به لزوم توسعه مناطق پایین و حاشیه شهر، به‌همراه ناامیدی از امکان تغییر وضعیت اجتماعی موجود، بی‌تفاوتی اجتماعی تعمیم‌یافته، مسخ اجتماعی یا جامعه مسخ‌شده را تولید و بازتولید می‌کند. طبق گفته‌های مصاحبه‌شوندگان، وقتی مردم روح جمعی و انگیزه نظارت بر نابهنجاری‌های اجتماع را از دست می‌دهند، این امور هر روز رواج بیشتری می‌یابد. برای نمونه (ف. ۱۰) گفت:

«از نگاه‌های مردم می‌فهمم که هیچ فرقی براشون نمی‌کنه که دو تا مار و مارمولک و پرند رو شکار کنیم و اینجا بخوایم بفروشیم... اصلاً برای کسی دیگه این چیزا مهم نیست...»

ناآگاهی از عواقب قاچاق حیات وحش

بی‌اطلاعی مردم از پیامدهای منفی قاچاق حیات وحش و

حیات وحش محسوب می‌شود که می‌توان با ارائه فرصت‌های شغلی جایگزین، از ابعاد و زوایای آن کاست. (ف. ۱۱) در این زمینه اظهار داشت:

«وقتی که مأمورای شهرداری ما رو می‌بینن، از ترس فرار می‌کنیم. بعضی مواقع احساس می‌کنم از خستگی دارم می‌میرم...»

در گفت‌وگو با (ف ۱، ۲ و ۷)، همه آنها به نقش دولت در بیکاری خود و روی آوردنشان به قاچاق بسیار تأکید می‌کردند. آنها دولت، به‌خصوص مدیریت شهری تهران را مسبب محرومیت این شهر فقیر می‌دانستند. از نظر آنها دولت به‌دلیل در حاشیه قرار گرفتن این مناطق، تلاشی برای توسعه آنها نکرده است. آنها می‌گفتند اگر دولت در اینجا کارخانه و کارگاه تأسیس می‌کرد، بیکاری و قاچاق رواج نداشت و فقر از شهر رخت برمی‌بست. در عین حال، دولت را ایجادکننده معضلات و رفع این مشکلات و بن بست‌ها را هم منوط به سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و عملکرد دولت می‌دانستند.

همکاری بین بخشی مجموعه سازمان‌های مسئول

مدیریت جامع و نظام‌مند تنوع زیستی با افزایش ظرفیت‌ها و توانمندی‌های مناسب، همراه با رویکرد مشارکت و همکاری بین بخشی مجموعه سازمان‌های مسئول، پیش‌بایست مهار پدیده قاچاق حیات‌وحش است. (ف. ۳) در این زمینه گفت:

«ما فقط تا وقتی می‌تونیم به این وضعیت برای فروشمون ادامه بدیم که تو پاس‌کاری بین محیط‌زیست و شهرداری، کسی کاری به کارمون نداشته باشه...»

ارائه سازوکارهای لازم برای تجارت قانونی با اهداف مجاز

برخی از مصارف ویژه حیات‌وحش تحت پروتکل‌های خاص مجاز و قانونی تلقی می‌شود؛ بنابراین باید برای این مصارف، سازوکارهای لازم اندیشیده شود؛ درباره مصارف علمی و پژوهشی مسئولان، باید امکانی را فراهم کنند تا دانش‌پژوهانی که به نمونه‌های جانوری وحشی نیاز دارند، بتوانند از مسیر قانونی به این حیوانات دسترسی پیدا کنند. (ف. ۳) در این زمینه گفت:

و تخلف از مقررات محیط‌زیستی کشور است و باید تحت پیگرد قرار بگیرد. پایش حجم مبادلات، بازیگران مختلف و مبادی تبادل حیوانات وحشی قاچاق‌شده، از مهم‌ترین مسائلی‌اند که باید در قالب نظارت‌های قوی‌تر تعیین و برای کاهش آن برنامه‌ریزی‌های لازم در سازمان‌های شهرداری، پلیس مبارزه با قاچاق کالا و ارز و شهرداری تهران انجام شود. (ف. ۱۰) ضمن اشاره به لزوم تشدید نظارت‌ها بر ضرورت رعایت عدالت و مساوات در اعمال قانون بر متخلفان، در این زمینه تصریح کرد:

«تا وقتی محیط‌زیست و شهرداری اینجا رو ول کردن به حال خودش، وضعیت همینه و چیزی عوض نمیشه... وقتی یک قانونی میدارن، باید عادلانه روی اجراش نظارت کنن، نه اینکه سلیقه‌ای برای بعضی از فروشنده‌ها اعمالش کنن و برای نورچشمی‌هاشون نادید بگیرن...»

همچنین تشدید نظارت‌ها بر خریدوفروش غیرقانونی حیات‌وحش در بستر فضای مجازی نیز، یکی از الزامات مهار پدیده تجارت غیرقانونی حیات‌وحش به شمار می‌رود. در این زمینه، نقش پلیس فضای تولید و تبادل اطلاعات (پلیس فتا، مشهور به پلیس سایبری ایران)، به‌عنوان واحد تخصصی فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، برجسته است.

ارائه فرصت‌های اشتغال جایگزین به فروشندگان

طبق اظهارات مصاحبه‌شوندگان، قاچاق و فروش غیرقانونی حیات‌وحش، امنیت اقتصادی ندارد و درآمد حاصل از آن به حدی نیست که افراد درگیر بتوانند برای آینده، سرمایه‌ای جمع و در زمان ازکارافتادگی و پیری، یا گرفتاری‌های زندگی از آن استفاده کنند. همچنین خطر ضبط محموله قاچاقچیان توسط محیط‌بان یا مأموران شهرداری نیز، هر لحظه ممکن است همه یا بخش عمده‌ای از دارایی افراد مشغول را به مخاطره بکشد. درآمد کسب‌شده به‌وسیله قاچاق، در حدی است که بعضی مواقع کفاف زندگی خانواده‌شان را نمی‌دهد. به این ترتیب نداشتن امنیت و ثبات شغلی و بودن در معرض خطر بی‌کاری، یکی از مهم‌ترین ریشه‌های قاچاق و

«باید به فکری بکنن این بچه‌هایی که برای پایان‌نامه و تحقیقشون پرنده‌های وحشی یا خزنده خاصی می‌خوان، بتونن راحت پیدا کنن، اونارو که نمیشه جریمه یا زندانی کنن دیگه...»

پیامدهای مقابله با قاچاق حیات وحش

در ادامه به پیامدهای مقابله با قاچاق و تجارت غیرقانونی حیات وحش در بازار پرندگان خلیج فارس تهران اشاره شده است.

حفاظت از تنوع زیستی

قاچاق و تجارت غیرقانونی حیات وحش، از پررنگ‌ترین چالش‌های تهدید و انقراض تنوع زیستی به شمار می‌رود و بدیهی است که مدیریت آن به حفاظت اثربخش از تنوع زیستی، کمک چشم‌گیری می‌کند. (ف. ۸) در این زمینه معتقد است: «خیلی از شکارچایی که قبلاً برامون پرنده می‌آوردن، میگن الان کمتر پرنده شکاری، جغد، میمون، سنجاب و چیزهای دیگه کمتر می‌بینن و همین باعث شده حیوونا تو بازار خیلی نایاب‌تر و گروون‌تر بشن... هرچی تقاضای بازار بیشتر بشه و قاچاق سودآورتر باشه، حیوون بیشتری هم شکار میشه و بالاخره نسلشون کم میشه دیگه...»

بازیابی کرامت و شأن انسانی متخلفان

قاچاق حیات وحش، فعالیت خطرآفرین غیرمجازی است که تأثیرات منفی روحی، روانی و اجتماعی را برای قاچاقچیان و خانواده آنها در کنار مجازات‌های نقدی و فراتر از آن، نظیر زندانی شدن در پی دارد. در صورتی که قاچاقچیان و فروشندگان حیات وحش قاچاق بتوانند فرصت‌های سالم شغلی بیابند، ضمن بازیابی کرامت و شأن اجتماعی خود و خانواده‌شان، به سلامت اقتصاد و اجتماع نیز کمک می‌کنند؛ برای (ف. ۹) در این زمینه تصریح کردند:

«قاچاق تهدیدی جدی برای حیثیت آدم حساب می‌شود. اگر یک کار آبرومند آدم بتونه پیدا کنه، یا حالا همین شهرداری اجازه بده ما مجوز بگیریم، خیلی وضع بهتر میشه و فروشنده‌ها و خانواده‌ها هم از این بی‌آبرویی خلاص میشن...»

رعایت حقوق حیوانات

حقوق حیوانات از نظر فروشندگان این بازار، تنها مسئله‌ای فانتزی و متعلق به گروهی از افراد مرفه و بدون دغدغه معیشتی تصور می‌شد. (ف. ۲) در این زمینه گفت:

«حقوق حیوانات کیلویی چنده بابا؟ تو این شهر حقوق آدم‌ها رو کسی رعایت نمی‌کنه، شما میگی حقوق حیوانات؟ این حرفا مال یک مشت آدمای بی‌غم و سرخوشه که جیشون پره و زیونشون دراز...»

بنابراین در شرایطی که می‌توان قاچاق حیات وحش را کنترل و آن را در روندی قانونی کانالیزه کرد، حقوق حیوانات و اخلاق محیط‌زیستی در جامعه، بیشتر مراعات خواهد شد. (ف. ۱۱) ضمن تأکید بر لزوم ارتقای فرهنگ محیط‌زیستی جامعه در راستای رعایت حقوق حیوانات، درباره وضعیت نامناسب حیوانات وحشی قاچاق گفت:

«حیوانایی که اینجا خرید و فروش میشن، خیلی آزار می‌بینن، خیلیاشون می‌میرن یا مریض میشن، چون جاشون خیلی تنگه و اصلاً استاندارد نیست... اگر امکان داشت یک فرآیند قانونی برای معامله‌ها تعریف بشه، وضعیت این زیون‌بسته‌ها هم بهتر می‌شد و کمتر زجر می‌کشیدن و حداقل دیگه وضعیتی که این حیوونا در بدترین شرایط نگهداری و حمل میشن و از مادرشون جدا میشن، کمتر دیده می‌شد...»

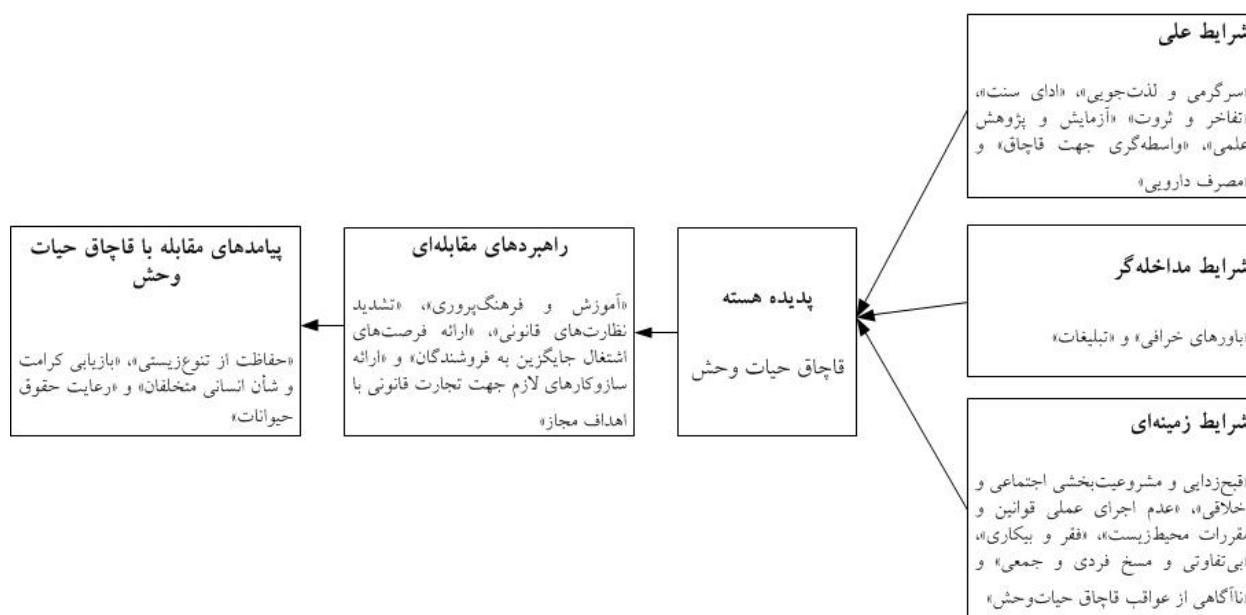
همچنین قاچاق حیوانات، موجب تخریب زیستگاه و آزار حیات وحش می‌شود. در این راستا، مهار این جرم محیط‌زیستی به رعایت حقوق حیوانات و سلامت زیستگاه آنها نیز به‌طور غیرمستقیم کمک می‌کند. (ف. ۱) در این زمینه گفت:

«لونه اینا را وقتی می‌خوان شکارشون کنن، خراب می‌کنن... درختای بلوطو می‌برن و آتیش می‌زنن تا حیوون فرار کنه و حین فرار بگیرنش...»

مدل مفهومی پژوهش

در شکل ۲، مدل پارادایمی پژوهش حاضر ارائه شده است. در این الگوی پارادایمی، سعی شده است تا همه ابعاد و زوایای این پدیده، در قالب فرآیندی منطقی دیده شود.

شکل ۲- مدل پارادایمی مطالعه زمینه‌ای «قاچاق حیات‌وحش» در بازار پرندگان خلیج‌فارس تهران

Fig 2- Paradigmatic model of the field study of "wildlife trafficking" in Tehran's Khalij-e-Fars bird market.

بحث و نتیجه

در پژوهش حاضر همسو با زانگ و همکاران (2020)، طیف وسیعی از پیشران‌ها از جمله انگیزه‌های تفریحی، غذایی، دارویی و فرهنگی برای قاچاق حیات‌وحش به‌عنوان شرایط علی، زمینه‌سازی و مداخله‌گر شناسایی شد. پژوهش حاضر نشان داد یکی از پیشران‌های اصلی قاچاق حیات‌وحش، مصرف گوشت یا اعضای بدن حیات‌وحش به‌عنوان داروهای سنتی و با انگیزه درمانی است. همسو با این یافته، پژوهش‌ها حاکی از آن است که در کشورهای دیگر نیز صفرای خرس (Feng et al., 2009)، گوشت پانگولین (Newman et al., 2014)، زهر مار زنگی (Alves et al., 2013) و شاخ کرگدن (Watts, 2011) به‌عنوان دارو و با انگیزه تسکین دردهای جسمانی خرید و فروش می‌شوند. البته با وجود تصور عمومی، تاکنون بسیاری از این کارکردهای دارویی و بهداشتی، با ابهام جدی اثربخشی از سوی پزشکی نوین مواجه شده است.

همچنین مصرف خوراکی گوشت حیات‌وحش، از دیگر یافته‌های مطالعه حاضر در راستای شناسایی زمینه‌های علی قاچاق حیات‌وحش بود. با توجه به تفاوت‌های فرهنگی در خوراک کشورها، در پژوهش‌های مشابه، قاچاق با انگیزه

خرید و فروش گوشت پانگولین (Mason et al., 2012; McEvoy et al., 2019) و خفاش (Anti et al., 2015; Suwannarong & Schuler, 2016) گزارش شده بود، در حالی که مصاحبه‌شوندگان مطالعه حاضر، به‌دنبال خرید و فروش گوشت پرندگان وحشی، نظیر غاز یا اردک وحشی بودند.

یافته‌های مطالعه حاضر نشان داد نگهداری از حیات‌وحش یا اعضای بدن آنها به دلایلی از جمله قیمت بالا، کمیاب بودن و امکانات خاصی که نیاز دارد، در میان گروه‌های مرفهی از مردم به ابزاری برای نمایش ثروت و تفاخر تبدیل شده است. همسو با این یافته، پژوهش‌های مشابه نشان دادند پیشران برخی خریداران محصولات غیرقانونی حیات‌وحش، نظیر شاخ کرگدن (Truong et al., 2016)، استخوان ببر و پوست فیل (McEvoy et al., 2019) و یا افرادی که با غذاهای خاص، همچون سوپ باله کوسه از میهمانان خود پذیرایی می‌کنند (Brierley, 2007)، تفاخر، ثروت‌نمایی و یا تلاش برای نشان‌دادن تعلق خود به طبقات خاص و مرفهی از جامعه است.

پژوهش حاضر، همسو با نتایج مطالعه دی و همکاران^۱ (2014) است که نشان داد برخی از بازیگران قاچاق

¹ Dee et al.

اسماعیل‌زاده (۱۳۸۸) است که به اهمیت تدوین سیاست‌گذاری‌های جامع برای انضباط و امنیت در مناطق کمتر توسعه‌یافته حاشیه‌ای تأکید کردند، همچنین نشان دادند با توجه به اینکه ناامنی در این مناطق بیشتر از هر چیز منشأ اقتصادی دارد، تنها با بهره‌گیری از نیروی نظامی دسترسی‌پذیر نیست و رویکرد توسعه - امنیتی و دیدگاه اقتصادی مناسب‌تر است. همسو با این یافته‌ها، در پژوهش حاضر مشخص شد قاچاق و تجارت غیرقانونی حیات وحش، تأثیرات عمیقی بر جنبه‌های فردی و فرهنگی جامعه دارد و بر پایداری توسعه، حفاظت از تنوع زیستی و فرهنگ معیشتی مردم تأثیر می‌گذارد. رهایی از فشارها و مشکلات ناگزیر قاچاق حیات وحش، ایجاب می‌کند تا سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اقتصادی، محیط‌زیستی، فرهنگی و سیاسی، برنامه‌ریزی مدونی را در زمینه نظام‌های مراقبتی در شرایط شکنندگی اقتصاد و بحران هویت اجتماعی - بوم‌شناختی جامعه و ناپایداری اقتصادی، اجتماع و محیط‌زیست فراهم کنند. توسعه برنامه‌های آموزش محیط‌زیستی و تعریف سازوکارهای فرهنگی - ترویجی، از مهم‌ترین سازوکارهایی است که لازم است فعال شود.

گفتنی است که بسیاری از آسیب‌های اجتماعی ناشی از شکل‌گیری ذهن، نسبت به چالش‌های محیط‌زیست در جامعه بی‌تفاوت است؛ یعنی ذهنی که عادت کرده است تا بحران‌های اجتماعی - محیط‌زیستی در اولویتش نباشد. کنشگرانی با چنین ذهنیت‌هایی، نمی‌توانند عامل توسعه باشند. شناخت نداشتن نسبت به پیشران‌های قاچاق حیات وحش، بی‌هنجاری و ابهام، آسیب بزرگی است؛ اما عادت به آن، خطرات بیشتری را به دنبال دارد. به نظر می‌رسد کنشگران به ناپایداری و بی‌هنجاری عادت می‌کنند و از این طریق کنش‌هایی را در پیش می‌گیرند و بی‌هنجاری را بازتولید می‌کنند. چرخه ناپایداری بی‌هنجاری شکل می‌گیرد و مانع مهمی برای توسعه اجتماعی، حفاظت از محیط‌زیست و سلامت نظام اقتصادی می‌شود.

در نسبت با مطالعات پیشین، سهم پژوهش حاضر را در تولید معرفت، باید تبیین کیفی مفهوم قاچاق حیات وحش در

حیات وحش، به تجارت حیوانات وحشی عجیب و غریب، به‌خصوص خزندگان و دوزیستان زیتنی کمیاب تمایل دارند و این کار را با انگیزه سرگرمی و لذت، تفاخر و نمایش ثروت انجام می‌دهند. هرچند در پژوهش فنگ و همکاران^۱ (۲۰۰۹)، شراب استخوان بئر و در مطالعه ترانگ و همکاران^۲ (۲۰۱۶)، افیون شاخ کرگدن با انگیزه مستی و تخدیر خرید و فروش غیرقانونی می‌شدند، در پژوهش حاضر پیشران مشابهی در حال حاضر یافت نشد.

پژوهش حاضر همسو با نتایج خالدی (۱۳۹۶) است که نشان داد قاچاق شغل کاذبی است، ویژگی‌های اشتغال رسمی را ندارد و درآمد حاصل از آن، موقت، پرنوسان و پایین‌تر از حداقل درآمدی است که تأمین‌کننده نیازهای خانوار فرد مشغول به تجارت غیرقانونی باشد. همچنین همسو با نتایج مطالعه اصلانی‌اسملرز و همکاران (۱۳۹۴)، بین فشار ساختاری و توسعه‌نیافتگی محیط اجتماعی، با گرایش و پذیرش قاچاق به‌منزله یک شغل مشروع، پیوند و ارتباط وجود دارد.

نتایج این مطالعه با تحقیق بهرامیان و عباس‌پور (۱۳۹۴) همسو است که نشان داد مقوله‌های محوری زمینه‌ساز پدیده قاچاق، شامل موقعیت و مشکلات اکولوژیکی جغرافیایی، خاص‌گرایی فرهنگی، نابسامانی ساختاری اقتصاد، ناکارآمدی نهادهای کنترلی و مشروع‌سازی عرفی پدیده قاچاق بوده و طی فرایند تعاملی، سبب گسترش قاچاق و هویت‌سازی قاچاق‌محور شده‌اند. به‌علاوه همسو با مطالعه امیرپور و همکاران (۱۳۹۱)، عواملی از جمله بیکاری، مشکلات معیشتی، وجود تبلیغات گسترده، تقاضای بازار سیاه، کاهش واردات رسمی، سودآوردن قاچاق، ریسک پایین قاچاق، گران و پیچیده‌بودن واردات رسمی، فقدان نظارت، ضعف قوانین و مقررات مبارزه با قاچاق، پایین‌بودن سطح امنیت اقتصادی، امکان قاچاق کالا و ناهماهنگی برای مقابله با قاچاق، از جمله مهم‌ترین انگیزه‌های قاچاق شناخته شدند.

پژوهش حاضر همسو با نتایج تحقیق سعیدی و

^۱ Feng et al.

^۲ Truong et al.

معاونت پژوهش و آمار و اطلاعات.

قادرزاده، ا.؛ محمدپور، ا. و قادری، ا. (۱۳۹۲). مطالعه کیفی تأثیرات بازارچه‌های مرزی بر تداوم پدیده قاچاق. جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۴(۳)، ۱۹۴-۱۷۵.

کلاهی، م. (۱۴۰۰). گروداران منابع طبیعی. آب و توسعه پایدار، ۸(۱)، ۱۹-۳۰.

گروه اجتماعی خبرگزاری تسنیم. (۱۴۰۱). بازار پرنندگان خلیج فارس بیشترین تخلفات قاچاق حیات وحش در تهران را دارد، تاریخ انتشار خبر: ۲ شهریور ۱۴۰۱، مصاحبه با فرمانده یگان حفاظت محیط زیست استان تهران، دسترسی برخط:

<https://www.tasnimnews.com/fa/news>

References

- Aguirre, A. A., Catherina, R., Frye, H., & Shelley, L. (2020). Illicit wildlife trade, wet markets, and COVID-19: preventing future pandemics. *World Medical & Health Policy*, 12(3), 256-265.
- Alacs, E., & Georges, A. (2008). Wildlife across our borders: A review of the illegal trade in Australia. *Australian Journal of Forensic Sciences*, 40(2), 147-160.
- Alves, R. R. N., Vieira, W. L. S., Santana, G. G., Vieira, K. S., & Montenegro, P. F. G. P. (2013). Herpetofauna used in traditional folk medicine: conservation implications. *Animals in traditional folk medicine: implications for conservation*, 109-133.
- Amirpour, M., Imantalab, P. و Enayati, S. (2011). *Effective factors on smuggling in border cities. National Conference on Border Cities and Security: Challenges and Approaches*, University of Sistan and Baluchistan, 142-153. [In Persian].
- Anti, P., Owusu, M., Agbenyega, O., Annan, A., Badu, E. K., Nkrumah, E. E., & Drosten, C. (2015). Human-bat interactions in rural West Africa. *Emerging Infectious Diseases*, 21(8), 1418.
- Aslani, A., Dindarlou, S., & Aslaniaslamarz, O. (2016). Studying the effective social factors in tendency of frontiersmen of Baneh to goods smuggling. *Journal of Social Order*, 7(2), 33-56. [In Persian]
- Bahramian, A., & Abbaspour, A. (2014). *Qualitative study of the contexts and multifaceted consequences of the phenomenon of trafficking, a case study of Sardasht city based on grounded theory*. Second national conference and first international conference on modern researches in humanities, Tehran. 1-13. [In Persian].
- Beckert, J. (2017). *The architecture of illegal markets: Towards an economic sociology of illegality in the economy*. Oxford University Press.

بافت و بستر ایرانی و کشاندن تجربیات گروداران اصلی این تجارت غیرقانونی، به عرصه دانش رسمی دانست. پیشنهاد پژوهش حاضر برای مطالعات آینده، بررسی عمیق، جامع و چندبعدی بازارهای دیگر حیات وحش کشور و مطالعه وضعیت تجارت غیرقانونی حیات وحش در این بازارها، در راستای تضمین سلامت اجتماعی، حفاظت از محیط زیست و پایداری اقتصاد متکی بر منابع زیستی است.

منابع فارسی

- اصلائی اسلمرز، ع.؛ دیندارلو، س. و اصلائی اسلمرز، الف. (۱۳۹۴). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش مرزنشینان بانه‌ای به قاچاق کالا: زمینه‌ها و راهکارها، *انتظام اجتماعی*، ۲(۷)، ۵۶-۳۳.
- امیرپور، م.؛ ایمان‌طلب، پ. و عنایتی، س. (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر قاچاق در شهرهای مرزی، در مجموعه مقالات همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت؛ چالش‌ها و رهیافت‌ها، دانشگاه سیستان و بلوچستان، ۱۵۳-۱۴۲.
- برومند، ا.ع. و فراشی، آ. (۱۳۹۹). آیا ویروس کرونا (کووید ۱۹) می‌تواند تجارت حیات وحش را به چالش بکشد؟! رهیافت، ۳۰(۷۹)، ۹۸-۸۳.
- بهرامیان، الف. و عباس‌پور، الف. (۱۳۹۴). مطالعه کیفی زمینه‌ها و پیامدهای چندوجهی پدیده قاچاق، مطالعه موردی شهرستان سردشت براساس نظریه مبنایی، دومین کنفرانس ملی و اولین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در علوم انسانی، تهران.
- خالدی، ک. (۱۳۹۶). پدیده کول‌بری در استان‌های کردنشین ایران. تهران: چراغ اندیشه.
- زارع شاه‌آبادی، ا. و محمدی، آ. (۱۴۰۰). درک و فهم پدیده کول‌بری در شهرستان بانه. جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۲(۱)، ۱۵۴-۱۳۵.
- سعیدی، ع. و اسماعیل‌زاده، خ. (۱۳۸۸). عوامل مؤثر بر گسترش پدیده قاچاق در مناطق مرزی؛ لزوم تدوین سیاست‌گذاری‌های جامع برای انضباط و امنیت در مرزها. تهران: ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز،

- Smuggling. *Journal of Applied Sociology*, 24(3), 175-194. Doi: 20.1001.1.20085745.1392.24.3.10.4. [In Persian].
- Gamso, J. (2022). Aiding animals: Does foreign aid reduce wildlife crime?. *The Journal of Environment & Development*, 32(1), 34-60.
- Harfoot, M., Glaser, S. A., Tittensor, D. P., Britten, G. L., McLardy, C., Malsch, K., & Burgess, N. D. (2018). Unveiling the patterns and trends in 40 years of global trade in CITES-listed wildlife. *Biological Conservation*, 223(1), 47-57.
- Hinsley, A., & Roberts, D. L. (2018). The wild origin dilemma. *Biological Conservation*, 217(1), 203-206.
- Hinsley, A., De Boer, H. J., Fay, M. F., Gale, S. W., Gardiner, L. M., Gunasekara, R. S., & Phelps, J. (2018). A review of the trade in orchids and its implications for conservation. *Botanical Journal of the Linnean Society*, 186(4), 435-455.
- Hinsley, A., Keane, A., St. John, F. A., Ibbett, H., & Nuno, A. (2019). Asking sensitive questions using the unmatched count technique: Applications and guidelines for conservation. *Methods in Ecology and Evolution*, 10(3), 308-319.
- Hu, S., Cheng, Y., Pan, R., Zou, F., & Lee, T. M. (2022). Understanding the social impacts of enforcement activities on illegal wildlife trade in China. *Ambio*, 51(7), 1643-1657.
- ICE. (2023). Help make wildlife traffickers an endangered species. *Official Website of the Department of Homeland Security*. Online access: <https://www.ice.gov/features/wildlife>, Updated: 04/27/2023.
- Kasterine, A., & Lichtenstein, G. (2018). *Trade in Vicuña: the implications for conservation and rural livelihoods*. International Trade Centre, Geneva, Switzerland. 52.
- Khalidi, K. (2016). *Kolbari phenomenon in Kurdish provinces of Iran*. Tehran: Cherag-e-Andisheh. [In Persian].
- Kolahi, M. (2021). Natural resources stakeholders, *Journal of Water and Sustainable Development*, 8(1), 19-30. Doi: 10.22067/jwsd.v8i1.88313 [In Persian].
- Kuiper, T., Altwegg, R., Beale, C., Carroll, T., Dublin, H. T., Hauenstein, S., & Milner-Gulland, E. J. (2023). Drivers and facilitators of the illegal killing of elephants across 64 African sites. *Proceedings of the Royal Society B*, 290(1990), 1-11.
- Leader-Williams, N. (2014). Regulation and protection: successes and failures in rhinoceros conservation. In *The trade in wildlife* (pp. 111-121). Routledge.
- Margulies, J. D., Wong, R. W., & Duffy, R. (2019). The imaginary 'Asian Super Consumer': A critique of demand reduction campaigns for the illegal wildlife trade. *Geoforum*, 107(1), 216-219.
- Mason, C. F., Bulte, E. H., & Horan, R. D. (2012). Banking on extinction: endangered species and Boroumand, A. A., & farashi, A. (2020). Can the Coronavirus (Covide 19) challenges the wildlife trade?!. *Rahyaft*, 30(79), 83-98. Doi:10.22034/rahyaft.2021.10369.1119 [In Persian].
- Brierley, A. S. (2007). Fisheries ecology: hunger for shark fin soup drives clam chowder off the menu. *Current Biology*, 17(14), R555-R557.
- Challender, D., Hinsley, A., & Milner-Gulland, E. (2019). Inadequacies in establishing CITES trade bans. *Frontiers in Ecology and the Environment*, 17(4), 1-2.
- Cowlshaw, G., Mendelson, S., & Rowcliffe, J. M. (2005). Structure and operation of a bushmeat commodity chain in southwestern Ghana. *Conservation Biology*, 19(1), 139-149.
- Cronin, D. T., Woloszynek, S., Morra, W. A., Honarvar, S., Linder, J. M., Gonder, M. K., & Hearn, G. W. (2015). Long-term urban market dynamics reveal increased bushmeat carcass volume despite economic growth and proactive environmental legislation on Bioko Island, Equatorial Guinea. *PloS One*, 10(7), 1-22.
- De Lange, E., Milner-Gulland, E. J., Yim, V., Leng, C., Phann, S., & Keane, A. (2021). Using mixed methods to understand sensitive wildlife poisoning behaviours in northern Cambodia. *Oryx*, 55(6), 889-902.
- Dee, L. E., Horii, S. S., & Thornhill, D. J. (2014). Conservation and management of ornamental coral reef wildlife: successes, shortcomings, and future directions. *Biological Conservation*, 169(1), 225-237.
- Duffy, R. (2022). Crime, security, and illegal wildlife trade: Political ecologies of international conservation. *Global Environmental Politics*, 22(2), 23-44.
- Easter, T., Trautmann, J., Gore, M., & Carter, N. (2023). Media portrayal of the illegal trade in wildlife: The case of turtles in the US and implications for conservation. *People and Nature*, 1(1), 758-773.
- Fajrini, R., Nichols, R. M., & Phelps, J. (2022). Poacher pays? Judges' liability decisions in a mock trial about environmental harm caused by illegal wildlife trade. *Biological Conservation*, 266(1), 1-20.
- Feng, Y., Siu, K., Wang, N., Ng, K. M., Tsao, S. W., Nagamatsu, T., & Tong, Y. (2009). Bear bile: dilemma of traditional medicinal use and animal protection. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 5(1), 1-9.
- Ferrier, P. (2009). *The economics of agricultural and wildlife smuggling* (No. 1477-2016-121066). US Department of Agriculture, Economic Research Service.
- Ghaderzadeh, O., Mohammadpur, A., & Ghaderi, O. (2013). A Qualitative Study of Border Marketplaces and their Impacts on Continuation of

- approach, 553-570.
- South, N., & Wyatt, T. (2011). Comparing illicit trades in wildlife and drugs: An exploratory study. *Deviant Behavior*, 32(6), 538-561.
- Stringham, O. C., García-Díaz, P., Toomes, A., Mitchell, L., Ross, J. V., & Cassey, P. (2021). Live reptile smuggling is predicted by trends in the legal exotic pet trade. *Conservation Letters*, 14(6), e12833.
- Suwannarong, K., & Schuler, S. (2016). Bat consumption in Thailand. *Infection Ecology & Epidemiology*, 6(1), 29941.
- Thomas-Walters, L., Hinsley, A., Bergin, D., Burgess, G., Doughty, H., Eppel, S. & Veríssimo, D. (2021). Motivations for the use and consumption of wildlife products. *Conservation Biology*, 35(2), 483-491.
- Truong, V. D., Dang, N. V., & Hall, C. M. (2016). The marketplace management of illegal elixirs: illicit consumption of rhino horn. *Consumption Markets & Culture*, 19(4), 353-369.
- Underwood, F. M., Burn, R. W., & Milliken, T. (2013). Dissecting the illegal ivory trade: an analysis of ivory seizures data. *PloS One*, 8(10), 1-12.
- Vu, A. N. (2023). Demand reduction campaigns for the illegal wildlife trade in authoritarian Vietnam: Ungrounded environmentalism. *World Development*, 164(1), 1-14.
- Watts, J. (2011). Cure for cancer rumour killed off Vietnam's rhinos. *The Guardian*, 25.
- Williams, V. L., & Sas-Rolfes, M. J. (2019). Born captive: A survey of the lion breeding, keeping and hunting industries in South Africa. *PLoS One*, 14(5), e0217409.
- Wilson, L., & Boratto, R. (2020). Conservation, wildlife crime, and tough-on-crime policies: Lessons from the criminological literature. *Biological Conservation*, 251(1), 1-3.
- Wittig, T. (2017). Poaching, wildlife trafficking and organised crime. In *Poaching, Wildlife Trafficking and Security in Africa* (pp. 77-101). Routledge.
- Wright, E. M., Bhammar, H. M., Gonzalez Velosa, A. M., & Sobrevila, C. (2016). *Analysis of international funding to tackle illegal wildlife trade*. World Bank Group, Washington, DC.
- Zareshahabadi, A., & Mohammadi, A. (2021). Examining the phenomenon of portage (Kolberi) in the city of Baneh. *Journal of Applied Sociology*, 32(1), 135-154. Doi: 10.22108/jas.2020.120921.1851 [In Persian]
- Zhang, F., Yu, Y., Wu, S., Mahmood, A., Yu, J., & Min, Y. (2020). Reducing pangolin demand by understanding motivations for human consumption in guangdong, China. *Frontiers in Ecology and Evolution*, 8(1), 1-12.
- speculation. *Oxford Review of Economic Policy*, 28(1), 180-192.
- McEvoy, J. F., Connette, G., Huang, Q., Soe, P., Pyone, K. H. H., Valitutto, M., & Leimgruber, P. (2019). Two sides of the same coin—Wildmeat consumption and illegal wildlife trade at the crossroads of Asia. *Biological Conservation*, 238(10), 1-2.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1984). Drawing valid meaning from qualitative data: Toward a shared craft. *Educational Researcher*, 13(5), 20-30.
- Nagin, D. S. (2013). Deterrence in the twenty-first century. *Crime and Justice*, 42(1), 199-263.
- Newman, C., Macdonald, D., & Zhou, Y. (2014). Pangolin: Illegal medicine trade threatens these scaly mammals with extinction. *The Conversation*, e33817. <https://theconversation.com/pangolin-illegal-medicine-trade-threatens-these-scaly-mammals-with-extinction-33817>
- Olea, P. P., Fernández-García, M., López-Bao, J. V., Viñuela, J., Santos, J. P. V., Rodríguez-Pérez, J., & Mateo-Tomás, P. (2022). Unraveling the real magnitude of illegal wildlife poisoning to halt cryptic biodiversity loss. *Biological Conservation*, 273(1), 1-9.
- Phelps, J., Biggs, D., & Webb, E. L. (2016). Tools and terms for understanding illegal wildlife trade. *Frontiers in Ecology and the Environment*, 14(9), 479-489.
- Qadirzadeh, O., Mohammadpour, A., & Qadri, O. (2012). The social construction of border – trading in mariwan township: A grounded theory study. *Social Development & Welfare Planning*, 2(9), 35-80. [In Persian].
- Reuter, P., & O'Regan, D. (2017). Smuggling wildlife in the Americas: Scale, methods, and links to other organised crimes. *Global Crime*, 18(2), 77-99.
- Robinson, J. E., & Sinovas, P. (2018). Challenges of analyzing the global trade in CITES-listed wildlife. *Conservation Biology*, 32(5), 1203-1206.
- Saidi, A., & Ismailzadeh, Kh. (2009). *Factors affecting the spread of the phenomenon of smuggling in border areas; The need to formulate comprehensive policies for discipline and security at the borders*. Tehran: Central Headquarters for Combating Goods and Currency Smuggling, Deputy for Research and Statistics and Information. [In Persian].
- Social group of Tasnim news agency. (2022). *Khalij-e-Fars Bird Market has the most violations of wildlife trafficking in Tehran*. News publication date: 24 August 2022, interview with the commander of environmental protection unit of Tehran province. Online access: <https://www.tasnimnews.com/fa/news> [In Persian].
- Sollund, R. (2016). *Wildlife trafficking in a globalized world: An example of motivations and modus operandi from a Norwegian case study*. Problematic wildlife: A cross-disciplinary

